

กาลเวลา
จารึกคน
ประมณฑ์ สุธีวงศ์

กาลเวลาจารึกคน

ประมณฑ์ สุธีวงศ์

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN 978-974-228-214-1

พิมพ์ครั้งแรก : ตีพิมพ์เป็นตอนๆ ในหนังสือพิมพ์โพสท์ทูเดย์ พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๗

พิมพ์รวมเล่มครั้งที่ ๑ : โพสท์ทูเดย์, มกราคม ๒๕๕๘

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ประมณฑ์ สุธีวงศ์.

กาลเวลาจารึกคน.-กรุงเทพฯ : โพสท์ พับลิชชิง, ๒๕๕๘.

๔๗๒ หน้า : ภาพประกอบ.

๑. ประมณฑ์ สุธีวงศ์, ๒๕๕๒-. I. ชื่อเรื่อง.

926.2593

ISBN 978-974-228-214-1

ราคา ๓๙๕ บาท

บรรณาธิการบริหาร : ภาณี ลอยเกตุ

ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร : จันทพร รักท่วม

บรรณาธิการพิเศษ : กุลทรัพย์ เอี่ยมจิตกุล, เพชรภี ปิ่นแก้ว

พิสูจน์อักษร : ต้องครรลอง บรรณสรณ์

ออกแบบปก : ธนุเทพ

รูปเล่ม : วนิดา สังขะมณี

ผู้จัดการธุรกิจสำนักพิมพ์ : สุพร พรฤกษ์งาม

ฝ่ายจัดการธุรกิจสำนักพิมพ์และการตลาด : สิทธิชัย อิงคุณานนท์, พรพิมล วังอินทร์,

กฤษณีย์ เตชะวิศิษฐพงษ์, สงกรานต์ ทสุราษฎร์

จัดพิมพ์โดย

บริษัท โพสท์ พับลิชชิง จำกัด (มหาชน)

๑๓๖ ถนน ๓๖ รัชดาภิเษก เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐ <http://www.postbooksonline.com>

แยกสีและพิมพ์ที่

แผนกงานพิมพ์พาณิชย์

บริษัท โพสท์ พับลิชชิง จำกัด (มหาชน)

๑๓๖ ถนน ๓๖ รัชดาภิเษก เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๖๑๖-๔๐๐๐ ต่อ ๓๑๓๓

จัดจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท ซีเอ็ดเคชั่น จำกัด (มหาชน)

อาคารทีซีไอเอพ ทาวเวอร์ ชั้นที่ ๑๙ เลขที่ ๑๘๕๘/๘๗-๙๐ ถนนบางนา-ตราด

แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพฯ ๑๐๒๖๐

โทรศัพท์ ๐-๒๗๓๓-๘๐๐๐ โทรสาร ๐-๒๗๓๓-๘๖๐๙ <http://www.se-ed.com>

สงวนลิขสิทธิ์โดย บริษัท โพสท์ พับลิชชิง จำกัด (มหาชน)

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	๙
คำนิยม ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี	๑๐
คำนิยม วิมลพรรณ ปิตรวัชชัย	๑๒
คำนิยม ภัทระ คำพิทักษ์	๑๔
คำนำผู้เขียน	๒๐

ภาค ๑

ชีวิตในวัยเด็ก (๒๔๘๒-๒๕๐๐)	๒๕
‘บางลี่’	๓๐
तीयช่างคิด...แม่ช่างทำ	๓๒
แม่ - ชีวิตนักเรียนประจำ	๓๕
ชีวิตนักเรียนประจำที่ปี่ซี้ซี้	๔๐
วัยเยาว์ - วันเก่าที่ปี่ซี้ซี้	๔๔
ทุกชีในวัยเด็ก สุขในวัยแก่	๔๘
ถึงจะแพ้แต่เชื่อว่าใครจะรังแกได้	๕๑
ไม้เรียวและดงแข้ง	๕๔
ไฟเย็น	๕๘
ครู...ที่ไม่เคยลืม	๖๒
ครูแห่งการศึกษาที่เป็นจริง	๖๖

get ก็อบ แก๊ป	๗๐
ทางอดีต - ทางอนาคต	๗๒
ทางเก่า - บ้านเกิด	๗๔
หนังเร่ และ Drive-in	๗๖
ไม่ต้องถามว่า กินด้วยได้ไหม?	๗๙
รถในฝัน	๘๓
ธรรมชาติยังตราตรึง	๘๖
สัมผัสป่าธรรมชาติตามใจรัก	๙๐
ชีวิตพลิกผัน	๙๒
โชคชะตาซ้ำๆ ลีซิด	๙๕
เครื่อง ๔ ใบพัด ลัดฟ้าไปอเมริกา	๙๗
กาลเวลาจารึกคน	๑๐๑
กะเหรี่ยงสุพรรณตะลุยกอเมริกา	๑๐๔

ภาค ๒

ชีวิตนักเรียนของผมในสหรัฐเริ่มต้นที่เมืองไอ๊กแลนด์	๑๑๓
เริ่มต้นในปีที่ก้าวหน้า	๑๑๗
ระหว่างวัย ระหว่างยุค	๑๒๐
กีฬาแสดงธาตุแท้	๑๒๓
วัยรุ่นต้องมีหัวใจ วัยเด็กต้องมีสมอง	๑๒๗
เอาอะไรมาแลกก็ไม่ยอม	๑๓๑
ปีกเที่ยว	๑๓๕
จากแคลิฟอร์เนีย ไปแคนซัส	๑๓๘
มหาวิทยาลัยในฝัน	๑๔๐
ปีหนึ่งที่ออกตาวา	๑๔๓
แรงปรารถนาในวัยเยาว์	๑๔๗
โลกในสายตาวิศวกร	๑๕๐

เพื่อนเก่าวัยเยาว์	๑๕๓
คาสโตร?	๑๕๕
Go Steady	๑๕๘
มหาวิทยาลัยแคนซัส	๑๖๐
ฤดูหนาวที่แคนซัส	๑๖๓
พบอีกครั้งชีวิต	๑๖๕
ครอบครัวชาวไทยที่แคนซัส	๑๖๙
ปริญญา - ความรู้	๑๗๒
หนแรก - หนหลัง	๑๗๖
หัวอกวันโน้น ความเข้าใจของวันนี้	๑๗๙
บ่เกิดบทเรียนชีวิต ฉบับว่าด้วยการถูกปฏิเสธ	๑๘๒
๒ ปีกับชีวิตเกษตรกรสหรัฐ	๑๘๖
บัตเลอร์ เจ้านายเกย์	๑๘๙
อเมริกันตะลึงพระสิริโฉม	๑๙๓
คนยุค The 60s	๑๙๖
‘ข้าพเจ้ามีความฝัน...’	๑๙๙
พื้นหลังของการก่อรูป	๒๐๒
กลับบ้านแบบรอบโลก	๒๐๕
เที่ยวอังกฤษ - เยอรมัน	๒๐๗
ก่อนกลับบ้าน	๒๑๐

ภาค ๓

ชีวิตเปลี่ยน ประเทศเปลี่ยน	๒๒๑
ผัดบังเพื่อความเจริญ	๒๒๔
ศรัทธา	๒๒๖
วิศวกรมือใหม่	๒๓๐
รากฐานและการเติบโต	๒๓๓

ทุนชีวิต	๒๓๖
‘นิมิตต์ สาธุรูปานํ กตญญุกตเวทิตา’	๒๓๘
จากสงครามเวียดนาม สู่ประชาคมอาเซียน	๒๔๐
โลกน้ำมันและนางแมว	๒๔๓
ธรรมานุญชีวิต	๒๔๖
เครื่องถ่วงดุลชีวิต	๒๔๙
ครอบครัวของเรา	๒๕๒
จังหวัดชีวิต	๒๕๖
จากทางผ่าน สู่การอยู่อย่างมีคุณภาพ...	๒๕๘
สงครามน้ำมัน - กำเนิด ปตท.	๒๖๑
ประวัติศาสตร์ที่ต้องเรียนรู้	๒๖๔
ลงหลักปักฐาน	๒๖๗
ผู้มีวิสัยทัศน์ของลูกหลาน	๒๗๑
หัวใจการค้ากับญี่ปุ่น	๒๗๔
จับเสือใส่ถังพลังสูง ถึงการทำงานเพื่อสังคม	๒๗๖
ประสบการณ์หิน	๒๗๙
ทางแยกสำคัญ ที่ต้องตัดสินใจ	๒๘๓
หวัดไป	๒๘๗
บทเรียนและจุดเปลี่ยนของชีวิต	๒๘๘

ภาค ๔

โซโกะ โซชะ (Sogo Shosha)	๒๙๙
หมูไม่กลัวน้ำร้อน	๓๐๓
บทเรียนสอนใจ สยามอมรกา-สยามมรณา	๓๐๖
ขอแสดงการคารวะ	๓๐๙
การศึกษากับอาชีพดีกำบรรพ์	๓๑๑
ถูกโดยบังเอิญ?	๓๑๓

ก่อนจะพร้อมหน้า	๓๑๕
หอการค้าไทย/สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย	๓๑๙
ผู้วางรากฐาน	๓๒๑
อนิจจังของบริษัทเกรตเอเชีย	๓๒๔
ประวัติศาสตร์อาจพลิกผัน	๓๒๖
ประสบการณ์ธุรกิจ	๓๓๐
สุขภาพ	๓๓๒
บวชพระ	๓๓๕
เรื่องของประเสริฐ แซ่บู๊	๓๓๗
ผู้บริหารที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด	๓๔๐
‘กรณีศึกษา’ ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด	๓๔๓
ให้เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม	๓๔๖
หอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย	๓๔๙
อาเซียน	๓๕๒
จุดกำเนิดรถกระบะในประเทศไทย	๓๕๔
ความสำเร็จที่ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยๆ	๓๕๘
ร่วมทางตลอดมา เคียงข้างตลอดไป	๓๖๑
ร่วมทุน ร่วมวัฒนธรรม	๓๖๓
Japan Inc.	๓๖๖
‘นูเรโอชิบะ’	๓๖๘
วัยใส วัยทอง	๓๗๐
วิถีการทำงานแบบคนญี่ปุ่น	๓๗๔
สัมพันธ์กับปูนซิเมนต์ไทย – มิชลิน	๓๗๖

ภาค ๕

ชีวิตครอบครัว	๓๘๙
เตรียมตัว	๓๙๔

ภารกิจนอกหลักสูตร	๓๙๗
โชคดีที่รอดตัว	๓๙๙
บทบาทใน ๓ ฐานะ	๔๐๒
ตำนานมหานคร	๔๐๕
๕ ปีที่ธนาคารไทยธนาคาร	๔๐๘
หอการค้านานาชาติ	๔๑๒
ประธานหอการค้านานาชาติ	๔๑๔
ชีวิตหลังเกษียณ	๔๑๖
ความฝันที่ต้องรอคอย	๔๒๐
จันทร์ยังส่องกลางป่าใหญ่แม้ไร้ผู้คน	๔๒๒
ประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และหอการค้าไทย	๔๒๕
หมาหลง - หมารอบวง	๔๒๗
เรื่องที่ไม่ประสบความสำเร็จ	๔๓๑
สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ	๔๓๓
วิกฤตการเมือง - เศรษฐกิจ	๔๓๕
สมัคร - สมชาย - อภิสิทธิ์	๔๓๘
นายกสภามหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	๔๔๑
เข้าโรงซ่อมหัวใจในวัย ๖๘	๔๔๔
บายพาสหัวใจวัย ๖๘	๔๔๗
ฝากชีวิต	๔๕๐
ผ่าตัด	๔๕๓
พบกันใหม่เมื่อมีชัยชนะที่ไผ่ผืน	๔๕๘
เกี่ยวกับผู้เขียน	๔๗๑

คำนำสำนักพิมพ์

หากเคยชื่อ **ประมนต์ สุธีวงศ์** แล้ว ในแวดวงธุรกิจคงไม่มีใครไม่รู้จัก เพราะนอกจากการเป็นที่ปรึกษาด้านการบริหารให้กับหลายบริษัทแล้ว ท่านยังเป็นคนไทยคนแรกที่ได้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการบริษัท โตโยต้ามอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการหอการค้าไทยและสภาหอการค้าไทย รวมไปถึงการทำงานเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อมอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอีกมากมาย

การก้าวสู่ตำแหน่งสูงสุดขององค์กรย่อมต้องผ่านประสบการณ์การทำงานและกาลเวลามายาวนานพอสมควร หนังสือ *กาลเวลาจารึกคน* เล่มนี้ จะมาบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาและประสบการณ์การทำงานของคุณ ประมนต์ พร้อมข้อคิดในการดำเนินชีวิตให้ได้เรียนรู้มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านครอบครัว สังคม และการบริหารงาน อันถือว่าเป็นหัวใจหลักในการดำเนินชีวิตของทุกคน เพราะหากทั้งสามสิ่งดังที่กล่าวถึงนั้นมีความมั่นคง แข็งแรง เติบโตไปด้วยความเข้าใจ และมีวิธีการปฏิบัติต่อแต่ละสิ่งอย่างถูกต้อง การที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตนั้นก็ไม่ใช่เรื่องยาก

ประสบการณ์คือบทสรุปหนึ่งของเรื่องราวที่ผ่านมาในชีวิต เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการก้าวเดินต่อไปในวันข้างหน้า ช่วงชีวิตที่ผ่านมาของผู้เขียนตั้งแต่เกิดจนถึงวันที่ประสบความสำเร็จมากมายอย่างในทุกวันนี้เป็นตัวอย่างที่ดี ซึ่งสำนักพิมพ์มีความภูมิใจและรู้สึกเป็นเกียรติเป็นอย่างยิ่งที่ได้นำเสนอเรื่องราวอันมีคุณค่ายิ่งนี้ต่อสายตาผู้อ่านทุกท่าน

โพสต์บุ๊กส์

คำนิยม

ท่านมหาตมะ คานธี กล่าวว่า “ถ้าคุณเรียนรู้จากตำรา คุณได้ความรู้
ถ้าคุณเรียนรู้จากประสบการณ์ คุณได้ปัญญา”

ประสบการณ์ของคุณประมนต์ สุธีวงศ์ มีคุณค่ามหาศาลต่อการเรียนรู้
ของสังคมไทย

จากเด็กต่างจังหวัดคนหนึ่ง เติบโตขึ้นมา ประสบความสำเร็จในการ
งาน และดำรงตนอยู่ในความถูกต้องดีงามเป็นที่เคารพนับถือของผู้คนจำนวน
มาก เป็นทุนที่จะทำเรื่องดีๆ ต่อไป เช่น การที่ท่านเป็นประธานองค์กรต่อต้าน
คอร์รัปชันประเทศไทย ซึ่งโด่งดังอยู่ในขณะนี้ เป็นชีวิตที่มีประโยชน์ น่าสนใจ
และน่าเรียนรู้

ในหนังสือเล่มนี้ คุณประมนต์ได้เล่าเรื่องบนเส้นทางชีวิตของท่าน ซึ่ง
มีทั้งการเรียน ความรัก และการทำงาน อย่างอ่านได้เพลิดเพลินและสนุกประดุจ
นิยายชีวิต

โดยทั่วไปมนุษย์ชอบอ่านนวนิยายมากกว่าอ่านตำรา เพราะสนุกกว่า
สร้างจินตนาการได้มากกว่า และนำผู้อ่านเข้าไปสู่สถานการณ์จริงอันเร้าใจ
และกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสมองได้ดี หนังสือบนเส้นทางชีวิตคุณ
ประมนต์เล่มนี้ ไม่ใช่ตำรา แต่เหมือนนิยายชีวิต แต่ก็ไม่ใช่นิยายเพราะเป็น
เรื่องจริง หรือเป็นเรื่องจริงประดุจนิยายชีวิต จึงน่าอ่านกว่าตำรา และทำให้

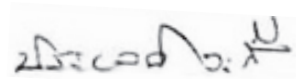
เกิดปัญญามากกว่า เพราะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังที่ท่านมหาตมะ คานธีกล่าวไว้

คุณประมนต์เป็นวิศวกรโดยการศึกษา แต่จุดเด่นของความสำเร็จใน การงานของคุณประมนต์คือ ความสามารถในการจัดการ ภูมิปัญญาในการ จัดการเกือบจะหายไปจากสังคมไทยโดยสิ้นเชิง อันเป็นผลจากการศึกษา ในรอร้อยปีที่ผ่านมาที่เน้นการท่องวิชาเป็นวิชาๆ แบบตัดขาด ขณะที่การ จัดการคือการเชื่อมโยง การจัดการเป็นอิทธิปัญญา หรือปัญญาที่จะทำให้เกิด ความสำเร็จ เมื่อขาดภูมิปัญญาทางการจัดการ สังคมไทยจึงทำอะไรให้สำเร็จ ได้ยาก ข้อนี้เป็นสิ่งพึงสังเกตในการอ่านประสบการณ์ชีวิตของคุณประมนต์

ขณะนี้มีการพูดกันมากกว่า พลังพลเมืองที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยชี้ขาด อนาคตของประเทศ ที่ประเทศเราวิกฤตเพราะระบบการศึกษาไม่ได้สร้างบุคลิก ของคนไทย ที่พึงปรารถนาสำหรับสังคมอารยประชาธิปไตย เอาแต่สอนท่อง หนังสืออย่างเดียว ที่จริงระบบการศึกษาเป็นระบบที่ใหญ่มาก ถ้าการศึกษา ทุกประเภททุกระดับมุ่งสร้างบุคลิกของคนไทยที่มีความเป็นพลเมืองสูง เช่น มีจิตสาธารณะตั้งอยู่ในความถูกต้อง เห็นคุณค่าของงาน และการเรียนรู้ มี ส่วนร่วมในเรื่องของส่วนรวม ก็จะเป็นพลังสร้างสังคมประชาธิปไตย

การสร้างพลังพลเมืองควรจะเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ หนังสือประสบ- การณ์ชีวิตของคนดีๆ อย่างประมนต์ สุธีวงศ์ น่าจะช่วยก่อให้เกิดความบันเทิงใจ แก่ผู้คนที่ความดีมีจริง และความดีจะเป็นเครื่องเชื่อมโยงสังคมให้เกิดบูรณภาพ และสามารถเคลื่อนตัวไปข้างหน้าโดยรักษาการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่าง คนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

ผมขอขอบคุณคุณประมนต์ สุธีวงศ์ ที่มอบสิ่งดีๆ แก่สังคมไทย

ประเวศ วะสี

๑๔ กันยายน ๒๕๕๗

ประมนต์ สุธีวงศ์ ๑๑

คำนิยม

คุณประมนต์ สุธีวงศ์ เป็นนักธุรกิจผู้ประสบความสำเร็จ เป็นที่รู้จักและเคารพนับถือของผู้คนในสังคม นอกจากนี้จะเป็นคนไทยคนแรกที่ได้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการ บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด แล้ว ก็ยังได้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการหอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และเป็นที่ปรึกษาด้านการบริหารให้กับอีกหลายบริษัท ได้ทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรต่อต้านการคอร์รัปชันร่วมกับกลุ่มธุรกิจต่างๆ ที่มองเห็นประโยชน์ของบ้านเมืองโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ

บทบาทอันแข็งขันในองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันของคุณประมนต์ สุธีวงศ์ ได้สร้างความตื่นตัวให้เกิดแก่ผู้คนในสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมในการที่จะช่วยกันรณรงค์ให้การต่อต้านการคอร์รัปชันมีน้ำหนักและเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาได้อย่างเป็นผลสำเร็จ

หนังสืออัตชีวประวัติของคุณประมนต์ในชื่อ “กาลเวลาจารึกคน ประมนต์ สุธีวงศ์” จึงเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่า น่าอ่านน่าศึกษาถึงประสบการณ์ชีวิตของคนธรรมดาคนหนึ่งที่มีหลักในการดำเนินชีวิต มีวิถีคิดมากมายในเรื่องการศึกษา สังคม ครอบครัว และหน้าที่การงาน ซึ่งล้วนแต่เป็นส่วนสำคัญในการนำไปสู่ชีวิตไปสู่ความสำเร็จอย่างถูกต้องมั่นคง

เสน่ห์ของหนังสือเล่มนี้ไม่ได้อยู่ที่เรื่องราวชีวิตอันหลากหลายที่เล่าอย่างสนุกของคุณประมนต์เท่านั้น หากแต่เรื่องราวต่างๆ ที่เป็นไปในชีวิตอันมีส่วนประกอบของสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาของชีวิตล้วนแต่เป็นสิ่งที่ให้ความรู้ ให้ความเข้าใจอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นบรรยากาศหรือชีวิตความเป็นอยู่ของคนในตำบลบางลี่ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ผูกพันกับธรรมชาติ และสายน้ำ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน ชีวิตเด็กนักเรียนประจำหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ความเป็นไปของนักเรียนไทยในสหรัฐอเมริกา และสังคมอเมริกาในความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่หลากหลายเชื้อชาติด้วยแง่มุมที่แตกต่าง จนกระทั่งถึงการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวและการทำงานที่ผ่านประสบการณ์ในหลายรูปแบบในประเทศไทยกับกลุ่มธุรกิจข้ามชาติ และธุรกิจของไทยที่ให้ความสำคัญกับคำว่า “ธรรมาภิบาล” ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องราวเป็นประวัติศาสตร์บอกเล่าที่ให้ความรู้ความเข้าใจในเหตุการณ์และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านทั้งสิ้น

นับได้ว่าชีวิตที่ประสบความสำเร็จของคนธรรมดาคนหนึ่งชื่อ ประมนต์ สุธีวงศ์ ทำให้ผู้อ่านได้ประจักษ์ว่า แม้จะเป็นเด็กบ้านนอกในสังคมชนบท แต่ถ้าเกิดมาในครอบครัวที่มีบรรพบุรุษที่ยืนยันมั่นเพียรมีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในคุณงามความดี และศีลธรรมจรรยา เชื่อเพื่อเชื่อแผ่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมแล้ว ผู้ที่เกิดในครอบครัวดีก็จะเป็นคนดี มีอนาคตที่ดี และนำสิ่งดีๆ มาสู่สังคมและผู้คนที่แวดล้อมอยู่อย่างแน่นอน คุณประมนต์ สุธีวงศ์ เป็นแบบอย่างที่ดีชัดเจนมากของคนดีที่มาจากครอบครัวดีและนำสิ่งที่ดีมาสู่สังคมอย่างสม่ำเสมอและตลอดมา

ขอขอบคุณ คุณประมนต์ สุธีวงศ์ ในความตั้งใจผลิตหนังสือดีๆ ที่ชื่อ *กาลเวลาจารึกคน ประมนต์ สุธีวงศ์* มาเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน

วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย

วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย

ฟังจาร์ึกบางสิ่งไว้ในกาลเวลา

การเรียนรู้ที่สั้นที่สุดคือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตของคนอื่น ส่วนบทเรียนของการลองผิดลองถูกที่ชัดที่สุดคือ ดอกผลของการลงมือทำเอง

ผมรู้จักคุณประมนต์ครั้งแรก เมื่อโชคชะตาพลิกผันต่างฝ่ายต่างได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ท่านมาในสายสภาอุตสาหกรรม ขณะที่ผมไปในสายสื่อมวลชน การได้ทำงานร่วมกันในบทบาทเช่นนั้น มันมิได้มีแต่เรื่องสวยหรูหรือประดับเหรียญตราไปงานเลี้ยง หากแต่เป็นงานที่ได้ปลี่ยนเอาความรู้ ความกล้าหาญ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเป็นผู้นำ และอะไรต่อมิอะไรออกมาองให้เห็นโดยทั่วกัน

ตอนนั้นคุณประมนต์โดดเด่นอยู่ในบทบาทประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย แต่สำหรับผมแล้ว แม้ว่าองค์กรนี้จะเป็นองค์กรใหญ่ที่สำคัญของชาติ แต่ชีวิตการเป็นนักข่าวของผมนั้นเคยเห็นประธานสภาอุตสาหกรรมฯ มาหลายคนแล้ว เลยไม่ตื่นเต็นมากนัก แต่ผมไม่เคยได้ยินว่า มีคนไทยเป็นประธานบริษัท โตโยต้า ไทยแลนด์ มาก่อน ผมจึงหมายอยู่ในใจมาตลอดว่า การที่บริษัทยักษ์ใหญ่ระดับโลกของญี่ปุ่นยอมรับคนคนนี้ได้แสดงว่า ย่อมไม่ธรรมดา

ตลอดเวลาปีเศษในสภานั้น คุณประมณฑ์ได้ทำงานอย่างทุ่มเท เอาจริง เอาจ้ง วางตัวได้เหมาะสม ได้รับการยอมรับนับถือจากเหล่าสมาชิกซึ่งมาจากวงการต่างๆ ได้เป็นอย่างดี แม้จะฟันสมาชิกภาพกันมาแล้ว เหล่าอดีตคณะกรรมการการพาณิชย์ซึ่งท่านเป็นประธานอยู่ในยุคนั้นก็ยังนัดสังสรรค์กันเรื่อยมา ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ถ้าประธานมิได้ทำงานมาด้วยการยอมรับนับถือของคนอื่นก็ย่อมยากที่จะประสานน้ำใจคนให้ทำงานจนมีผลสำเร็จและยังสามารถสานสัมพันธ์ให้ต่อเนื่องยาวนานมาได้อีกนั้น ย่อมเป็นเรื่องของความสามารถหรือจะเป็นสิ่งเฉพาะตัวที่คนไทยเรียกกันว่า บารมีโดยแท้

แม้ว่าตลอดระยะเวลาหนึ่งปีนั้น มีนับครั้งไม่ถ้วนที่มีโอกาสสนทนา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ของกันและกัน ระหว่างพักรับประทานกาแฟรับประทานอาหาร ไปสัมมนาต่างจังหวัด การพูดคุยระหว่างวัน ฯลฯ ช่วงจังหวะเวลาเหล่านี้ผมได้เรียนพักลักจำจากบรรดาสมาชิก สนข. ซึ่งล้วนแต่เป็นมือฉกาจจากสารพัดวงการเป็นอันมาก

ประสบการณ์ชีวิต เรื่องเล่า ทักษะ ลีลา ความรู้ ฯลฯ ที่แต่ละท่านได้เล่าสู่กันฟังนั้น สำหรับผมแล้วเป็นเสมือนขุมทรัพย์กองใหญ่ที่टकตวงเอาจะมีจบสิ้น สำหรับผมแล้วการได้มีประสบการณ์เช่นนี้นับว่า ยิ่งกว่าได้ปริญญาอีกใบหนึ่งเสียด้วยซ้ำ

ระหว่างนั้นถ้ามีการตั้งวงสนทนากันเมื่อไหร่แล้วมีคุณประมณฑ์อยู่ด้วยแล้วผมผ่านไปพบเข้า ผมก็ต้องแวะเสมอและก็ไม่เคยผิดหวัง บ่อยครั้งที่สอบถามเรื่องโน่นนี่แล้วผมมักจะได้เกร็ดความรู้อื่นที่น่าสนใจเสมอๆ เช่นคราวหนึ่งนายกรัฐมนตรีกำลังจะเดินทางไปเยี่ยมญี่ปุ่น ผมคะเนว่า ท่านคงเป็นผู้หนึ่งที่ช่วยประสานงานอยู่ข้างหลัง เลยสอบถามขึ้นมา คุณประมณฑ์ก็เล่าเรื่องการประสานงานเท่าที่จะเล่าได้ให้ฟัง พร้อมทั้งเล่าถึงประสบการณ์ของท่านว่า คนญี่ปุ่นนั้นเป็นคนตรงเวลาอย่างไร และมักจะมาก่อนนัดเล็กน้อยเสมอ เพราะฉะนั้นถ้าจะทำธุรกิจหรือติดต่อกับคนญี่ปุ่นเราต้องใส่ใจเรื่องนี้ให้มาก ฯลฯ

ของจริงที่ได้จากการปฏิบัติอย่างนี้มีค่ายิ่ง สำหรับคนที่เดินตามหลัง

และท่านก็เล่าไว้ในหนังสือเล่มนี้เป็นอันมาก

พ้นจากสภามาแล้ว ผมก็ยังได้พบและเรียนรู้จากคุณประมนต์มาเรื่อยๆ อีกหลายปีต่อมา จู่ๆ วันหนึ่ง คุณวิมลพรรณ ปีตธวัชชัย ที่ปรึกษากองบรรณาธิการโพสต์ทูเดย์ ก็ได้ถามขึ้นมาว่า สนใจอัตชีวประวัติของคุณประมนต์ สุธีวงศ์ ไหม

ผมถามกลับด้วยความประหลาดใจว่า คุณประมนต์เขียนหนังสือด้วยหรือ

ก็จะไม่ให้ประหลาดใจได้อย่างไร เพราะผู้ที่มีประสบการณ์ในการเขียนหนังสือทุกคนย่อมตระหนักดีว่า งานเขียนหนังสือนั้นเป็นงานหนัก กินพลังมหาศาล การที่นักธุรกิจ นักบริหาร อย่างคุณประมนต์สามารถเขียนหนังสือนั้นย่อมหมายความว่า ท่านได้ทุ่มเทเวลา ใช้สมาธิ ใช้พลังงานอย่างมหาศาล ถ้าใครไม่ลองไม่มีวันรู้

คุณวิมลพรรณบอกกับผมว่า ถ้าผมจะดูแลต้นฉบับให้ คุณประมนต์คงจะดีใจเพราะท่านคุ้นเคยกับผม จึงเชื่อใจและวางใจว่า จะทำหน้าที่นี้ได้เป็นอย่างดี แน่แน่นอนว่า ผมย่อมตอบรับอย่างยินดีเพราะเป็นงานสำคัญของคนที่มักคุ้น นับถือ อีกทั้งรู้สึกเป็นเกียรติที่ท่านไว้วางใจในหนังสือพิมพ์ของเรา

ผมจำความรู้สึกเมื่อรับต้นฉบับคุณประมนต์มาเป็นครั้งแรกได้ชัดเจน ต้นฉบับหนาเป็นปึกๆ นั้นทำเหินือคาดหมายนัก พอพลิกอ่านไปไม่กี่หน้าก็ออกปากกับคุณวิมลพรรณไปในทันทีนั่นเลยว่า คุณประมนต์มิใช่แค่เป็นนักธุรกิจ นักบริหาร หากแต่เป็นนักเขียนอีกด้วย

ครับ ความเชื่อใจที่คุณประมนต์คาดว่า ผมจะเป็นบรรณาธิการต้นฉบับให้ท่านได้อย่างดีนั้นสูญเปล่าเพราะผมแทบไม่ได้แก้ไขต้นฉบับอะไรเลยเพราะสำนวน ลีลาของคุณประมนต์นั้น เป็นน้ำเสียงที่บ่งชัดถึงเอกลักษณ์ของคุณประมนต์แท้ๆ ถ้าใครไปเปลี่ยนแปลงก็คงไม่สนุกและได้รสชาติอย่างที่เจ้าของเรื่องเล่าเรื่องของตัวเอง

ผมเลยทำได้แค่ดูแลอะไรเล็กๆ น้อยๆ แล้วคัด ตัดตอนเนื้อหาอัตชีวประวัติที่ท่านเขียนมาลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ โดยตั้งชื่อคอลัมน์

ว่า “กาลเวลาจารึกคน ประมณฑ์ สุธีวงศ์”

เป็นอย่างคาดครับ ผมอ่านคนแรกๆ ยังสนุกกับเรื่องที่ท่านเล่า แล้ว
คนอ่านก็เหมือนกัน

“กาลเวลาจารึกคน ประมณฑ์ สุธีวงศ์” กลายเป็นคอลัมน์ที่เพิ่มเสน่ห์
ให้กับหนังสือพิมพ์โพสทูเดย์ฉบับวันเสาร์เป็นอย่างมาก เท่าที่ผมทราบบางคน
ไม่ซื้อหนังสือพิมพ์วันหยุดยังซื้อเฉพาะวันเสาร์ก็มี

ตรงไปตรงมา ไม่อวดโอ้ ไม่เหิมเกริม แต่สิ่งที่คุณประมณฑ์ทำมา ทำอยู่
และจะทำสืบไปนั้นล้วนแต่พิสูจน์แล้วว่า จะเป็นสิ่งที่กาลเวลาต้องจารึกไว้จริงๆ

การบุกเบิก ก่อร่างสร้างฐานในบริษัทเอกชนทั้งหลาย เอสซี ปูนซิเมนต์
ไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย บริษัท
โตโยต้า ไทยแลนด์ เรื่อยมาถึงประธานองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน ฯลฯ รากฐาน
ของบริษัท ขององค์กรในสังคม ตลอดจนประเทศไทย จะมากจะน้อยคุณ
ประมณฑ์ก็มีส่วนร่วมก่ออิฐบางส่วนขึ้นด้วยมือของท่านเอง

สำหรับผมแล้วการได้ทำหน้าที่ดูแลต้นฉบับก่อนตีพิมพ์ในโพสทูเดย์
ให้กับคุณประมณฑ์ ทำให้ประจวบเหมาะที่ผมเคยนึกว่า มันปิดตายไปแล้ว
ตั้งแต่หลายปีก่อนเปิดออกอีกครั้งหนึ่ง และเชื่อว่า สำหรับผู้อ่านแล้ว นอกจาก
ความสนุกสนานแล้วการได้เรียนรู้ก้าวอย่างของคุณประมณฑ์ย่อมเป็นการ
เรียนลัดที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้อย่างดี

ผมเองเชื่อว่า ถ้าเรามีคำถามที่ดี บางคำถามอาจจะเปลี่ยนโลกได้ และ
ถ้าเรามีคำถามเราก็จะมองโลกไม่เหมือนเดิม

ทำไม เด็กบ้านนอกจากสุพรรณบุรีอย่างคุณประมณฑ์ ถึงเติบโตมา
สร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลงอะไรๆ ในสังคมได้ มันไม่ใช่แค่เรื่องโชคแนวๆ

ทำไมนักธุรกิจที่ทำมาค้าขายอยู่ดีๆ ถึงยอมกระโดดออกมาจับเป็น
หัวเรือสู้กับคอร์รัปชัน

ถ้าเราโดนอิทธิพลมีดยิงใส่บ้าน จะรู้สึกอย่างไร ฯลฯ

ประวัติของคุณประมณฑ์ จะบอกหลายเรื่องที่ทำให้ท่านไม่ได้บอกเล่า
ตรงๆ แต่ก็แจ่มแจ้งในเนื้อหาสาระ

ความมีวิสัยทัศน์ของพ่อแม่ที่เห็นคุณค่าการศึกษา ความกล้าหาญ การอยากเผชิญโลกของคนหนุ่มซึ่งพึงระลึกว่า เป็นคนหนุ่มที่มีชีวิตเติบโตมาในยุคสมัยปัจจุบัน การพัฒนาตนเองจากกีฬา พัฒนาการของเด็กนักเรียนบ้านนอกเมื่อต้องเอาตัวรอดในสังคมเมืองหลวง การปรับตัวและการยืนหยัดของนักเรียนประเทศหลังเขาเมื่อต้องไปอยู่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ฯลฯ

การไม่มองอะไรแค่ผลลัพธ์ หากแต่มองเห็นเหตุ และปัจจัยแห่งความเป็นไปนั้น ผู้ชนะโลกเจริญในธรรมก็มองเห็นอย่างนี้ ศึกษาความสำเร็จของคนเพื่อประโยชน์ชีวิตของตัวเองก็มองเห็นอย่างนี้

หลายอย่างศึกษาไว้แต่ไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์เช่นนั้นเลยก็ไม่เสียหายอย่างเรื่องโดนยิงใส่บ้านนั้นผมรู้ซึ่งถึงรสชาติเรื่องนี้ดีเพราะโดนมากับตัว แต่ถึงจะมีประสบการณ์ตรงก็คงไม่เท่ากับคุณประมนต์ เพราะคุณประมนต์ถูกคนร้ายยิงใส่บ้านในขณะที่คนในครอบครัวอยู่ในบ้านด้วย ผมว่า ความรู้สึกนี้ยากที่จะรู้สึกแทนกันได้แต่โดยประสบการณ์ผมรู้ชัดกับใจตัวเองว่า ถ้าไม่ใช่คนจริง ไม่ใช่คนแน่วแน่ และไม่ได้รับแรงใจจากผู้อยู่เบื้องหลังทั้งปวงแล้ว คุณประมนต์จะถอดใจจากการทำหน้าที่ประธานองค์กรต่อต้านทุจริตคอร์รัปชันไปก็คงไม่มีใครว่า

แม้ไม่มีใครว่า แต่ถ้าเป็นเช่นนั้น พลังของภาคเอกชนที่ลุกขึ้นมาต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันก็คงพังทลายลงอย่างเจ็บๆ แล้วอนาคตของประเทศก็คงหันเหไปอีกทางหนึ่ง

การตั้งคำถามว่า โดนถึงขนาดนี้แล้ว ทำไมคุณประมนต์ถึงไม่ถอดใจทำไมถึงทำงานเรื่องต่อต้านคอร์รัปชันต่อ เราก็จะเจอข้อมูลและโลกทัศน์อีกชุด ผมถึงเชื่อว่า ถ้าเรามีคำถามที่ดี บางคำถามอาจจะเปลี่ยนโลกได้

ผมเองนั้น แม้จะเคยร่วมงานกันมาก่อน แต่ถ้าไม่ได้เป็นคนอ่านต้นฉบับอัตชีวประวัติคุณประมนต์แล้วคิดเรื่องลงเป็นตอนๆ ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ โพลีเทคเดย์ทุกวันเสาร์มาก่อนแล้วละก็ คงประหลาดใจอยู่ไม่น้อยทีเดียวว่าคุณประมนต์ไปกินดีมีหัวใจเสียมาจากไหน ทำไมถึงขวัญเหิมฟ้า ผิดวิสัยนักธุรกิจทั่วไปนัก

ครับ การเรียนรู้ที่สั้นที่สุดคือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตของคนอื่น ส่วนบทเรียนของการลองผิดลองถูกที่ชัดที่สุดคือ ดอกผลของการลงมือทำเอง การศึกษาประวัติของคนอื่น ก็เหมือนกับการอ่านแผนที่ ถ้าประยุกต์ได้ ถอดบทเรียนเป็นเราก็จะเสียเวลาและหลงทางน้อยลง

คนไทยที่มีฉากชีวิตที่น่าสนใจมีมากแต่น้อยคนที่จะเขียนหนังสือ และน้อยกว่านั้นอีกที่จะเขียนแบบซื่อสัตย์ต่อตนเอง

หวังว่า “กาลเวลาจารึกคน ประมณฑ์ สุธีวงศ์” จะเป็นแรงบันดาลใจให้มีผู้คนจารึกสิ่งดีๆ เพื่อตนเอง ครอบครัวและบ้านเมืองเพิ่มขึ้นอีกหลายๆ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นได้แม้แต่นิด เชื่อว่า ผู้เขียนก็คงปิติสุขและจะเป็นแรงใจให้มีคนเขียนหนังสือในทำนองนี้มากขึ้นครับ

ภัทร คำพิทักษ์

คำนำผู้เขียน

ผมเป็นคนชอบอ่านหนังสือมาตั้งแต่เด็ก อ่านหนังสือทุกประเภท ช่วงวัยทำงานอ่านหนังสือเกี่ยวกับธุรกิจ ประวัติศาสตร์และการบ้านการเมืองมากขึ้น และในเวลาเดียวกันเริ่มอ่านชีวประวัติของบุคคลสำคัญๆ และศึกษาถึงผลงานของท่านเหล่านี้ ครั้งหนึ่งได้อ่านถึงประสบการณ์ของคนธรรมดาคนหนึ่งที่ใช้ชีวิตเป็นกะลาสีในเรือสินค้าเป็นเวลาสองปีที่ทำงานแข่งกับเวลาตามสภาพอากาศและภัยธรรมชาติทางทะเล เมื่อขึ้นบกได้ท่องเที่ยวไปตามเมืองต่างๆ ที่เรือไปส่งและรับสินค้า ได้เกิดความรู้หลากหลายและเพลิดเพลินด้วย พลันมีความคิดว่าสักวันหนึ่งเราน่าจะบันทึกประสบการณ์ชีวิตของเราไว้บ้าง ถึงแม้ชีวิตจะไม่ผาดโผนโลดแล่นทีเดียว แต่ก็อาจมีมุมอับหรือมุมสดใส ที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านบ้าง

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ก่อนที่อายุจะครบ ๗๒ ปี ได้ถูกขังลงมือบันทึกความทรงจำ พอเริ่มเขียนก็เริ่มรู้สึกว่าเป็นงานใหญ่เสียแล้ว เพราะต้องมีทั้งอารมณ์และเวลาที่จะบรรยายสิ่งต่างๆ ออกมาเป็นตัวอักษร ถ้าพิมพ์สัมผัสได้คล่องงานเขียนก็ง่าย เพราะสามารถเติมแต่ง ตัดต่อหรือแก้ไขข้อความได้รวดเร็ว เจ้ากรรมที่ผมพิมพ์ได้แบบสองนิ้ว และต้องค้นหาตัวอักษรเสียก่อน พิมพ์ช้ากว่าเขียนด้วยมือมาก จึงตัดสินใจเขียนดีกว่า ตกหนักเลขชาย สองคน

คือ **คุณชฎาพร นิรันดร** จากหอการค้าไทย และ **คุณณิชาภา เจริญพานิช** จากบริษัท ไตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย ที่ต้องช่วยกันพิมพ์ร่างจากลายมือ 'ไก่' เขี่ยของผมจนจบเรื่อง

หนังสือ *กาลเวลาจารึกคน* นี้ ไม่ใช่อัตชีวประวัติของผม เพราะถ้าเขียนอัตชีวประวัติมีแนวโน้มที่จะกล่าวสิ่งดีๆ เเด่นๆ เพื่อเชิดชูตนเอง แต่การทบทวนประสบการณ์นั้น ครอบคลุมถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีทั้งความดีและความไม่ดี ความสำเร็จและความล้มเหลว มีทั้งความสุขและความทุกข์ ผสมผสานกันไป และรวมถึงสถานการณ์บ้านเมือง สังคม และวิถีชีวิตในช่วงต่างๆ ไว้ บางครั้งชีวิตดูเหมือนถูกกำหนดโดยดวงชะตา อย่างไม่มีทางเลือก แต่บางครั้งเราก็มีความภาคภูมิใจ ที่สามารถกำหนดชะตาชีวิตให้เป็นไปตามความมุ่งหมายได้

ก่อนที่จะมาเป็นหนังสือ ได้ขอให้ **คุณวิมลพรรณ ปิตธวัชชัย** ผู้ซึ่งมีผลงานในการเขียนและเรียบเรียงชีวประวัติและประสบการณ์ของบุคคลสำคัญหลายๆ ท่านได้ช่วยดูแลเพื่อวิจารณ์และขัดเกลาสำนวนให้ **คุณวิมลพรรณ** เสนอว่าจะให้หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ นำไปลงเป็นบทความสัปดาห์ละครั้ง โดยไม่ต้องปรับปรุงอะไรมาก ใช้สำนวนและลีลาการเขียนตามถนัดนี้แหละ **คุณภัทระ คำพิทักษ์** บรรณาธิการของโพสต์ทูเดย์ รับเป็นผู้จัดขั้นตอนและพาดหัวแต่ละตอนให้ ได้ลงตีพิมพ์เป็นเวลาสองปีเศษๆ ติดต่อกัน มีการติดตามจากผู้อ่านพอสมควร ในที่สุดแฟนคลับสนับสนุนให้รวมเล่มและพิมพ์จำหน่าย

ผลประโยชน์ใดที่เกิดจากลิขสิทธิ์ของหนังสือฉบับนี้ ขอมอบให้มูลนิธิองค์กรต่อต้านคอร์ปชั่น (ประเทศไทย) เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของมูลนิธิ

อานิสงส์อื่นใดของ *กาลเวลาจารึกคน* เล่มนี้ ขอมอบให้ครอบครัวโดยเฉพาะ **ศรีภรรยา คุณเพ็ญพรรณ** ผู้อยู่เคียงข้างเสมอมา และขอมอบให้บุคลากรที่ล่วงลับไปแล้ว เพราะท่านเป็นผู้สร้างและให้ออกาสกับผมตลอดมา

ประมนต์ สุธีวงศ์

Wesley Taylor

ชีวิตในวัยเด็ก (๒๔๘๒-๒๕๐๐)

ผมเกิดเมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นเวลาเจ็ดปีหลังจากที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยแบบครึ่งใบบ้าง ค่อนใบบ้าง ตามยุคและสมัยต่อๆ มา ห้วงเวลานั้นเป็นช่วงที่คนไทยเข้าสู่ยุคใหม่ มีสิ่งที่ต้องเรียนรู้และปรับตัวค่อนข้างมาก เป็นเวลาเดียวกันที่ ฮอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ นำประเทศเยอรมนีบุกประเทศโปแลนด์ เป็นจุดเริ่มต้นของสงครามโลกครั้งที่ ๒ อันโหดร้าย ทำลายชีวิตและทรัพย์สินไปอย่างมหาศาล แต่กลิ่นอายของสงครามปะทุขึ้นที่ประเทศจีน ๒-๓ ปีก่อนนั้นแล้ว ญี่ปุ่นบุกเข้ายึดดินแดนของจีน ซึ่งขณะนั้นอยู่ใต้การปกครองของนายพลเจียง ไคเชก ผู้นำรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ถือได้ว่าสงครามโลกในเอเชียเริ่มต้นที่ประเทศจีน และในยุโรปเริ่มต้นที่ประเทศโปแลนด์ ทั้งสองประเทศนี้ถูกภัยสงครามย่อยยับทั้งชีวิตและทรัพย์สิน มีผู้เสียชีวิตเป็นสิบล้านคน

ประวัติศาสตร์ได้บันทึกความโหดร้ายของสงครามที่ประเทศจีน โดย

เฉพาะที่นานกิงที่ประชาชนคนจีนถูกญี่ปุ่นฆ่าตายมากมาย เช่นเดียวกันที่ยุโรป ภายใต้ค่ายกักกันเชลยศึกที่เมืองออชวิต ประเทศโปแลนด์ ที่ทั้งเชลยศึกที่ล้มตายเพราะโรคภัยไข้เจ็บและชาวยิวที่ถูกทางนาซีหมายหัวที่จะทำลายล้างเผ่าพันธุ์ด้วยการนำเข้าเตาแก๊สรมควันเสียชีวิตนับล้านคน ผมมีโอกาสได้ไปเยี่ยมชมอนุสาวรีย์ประวัติศาสตร์และบรรยายสรุปที่ค่ายนี้เมื่อโตแล้ว มีความรู้สึกเศร้าใจอย่างไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดได้ ถ้าเป็นคนถือโชคลางก็ต้องถือว่าเกิดมาในดวงมหาโชด แต่ในทางตรงกันข้ามอาจถือว่าเป็นโชคดี โชคดีเพราะหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดแล้ว โลกเราถือว่ามีความสงบสุขต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันพอควร แม้จะมีสงครามขนาดใหญ่บ่อยหลายครั้ง เช่น สงครามเย็นระหว่างโลกเสรี นำโดยสหรัฐอเมริกา กับโลกคอมมิวนิสต์ และสังคมนิยมนำโดยสหภาพโซเวียตเป็นแกน ซึ่งต่อมาภายหลังสหภาพโซเวียตก็ล่มสลายไป ทำให้ลัทธิโลกเสรีกลายเป็นระบอบหลักระบอบเดียวที่เหลืออยู่มาจนถึงปัจจุบัน สงครามเกาหลีและสงครามเวียดนามซึ่งประเทศไทยไปมีส่วนร่วมอยู่ด้วย สงครามศาสนาของพวกหัวรุนแรง สงครามในประเทศอิรักและอัฟกานิสถาน ฯลฯ

อีกทั้งมีโรคภัยร้ายๆ เกิดขึ้นหลายหน เช่น โรคเอดส์ โรคซาร์ส โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ฯลฯ แต่โรคภัยเหล่านี้ก็มีผลกระทบเฉพาะบางพื้นที่อยู่ในเขตจำกัด และไม่มีเหตุการณ์รุนแรงขนาดสงครามโลกเกิดขึ้นอีก จึงถือว่ามนุษย์เราในช่วง ๖๐-๗๐ ปีที่ผ่านมา มีชีวิตที่สงบสุขในระดับหนึ่ง มีเวลาสร้างความเจริญและความร่ำรวย เพื่อชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยาวนานช่วงหนึ่ง นี่คือพื้นฐานและฉากชีวิตคนรุ่นนี้ ซึ่งมีโอกาสและความท้าทายมากกว่ารุ่นก่อนๆ มาก

ตำบลบางลี่ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี คือ สถานที่ที่ผมเกิดเตี้ยและแม่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ที่มีรกรากอยู่สุพรรณบุรีและสมุทรสาคร กังเป็นลูกคนเล็กของตระกูลพ่ออ้าย แม่จิว เกิดที่ตำบลท่าช้าง อำเภอดำรงนางบวช ส่วนย่าซึ่งผมจำได้ว่ากระเดียดมาจากทางคนไทยมากกว่าคนจีน น่าจะเป็นคนท้องถิ่นเดียวกัน ตระกูลพ่ออ้าย แม่จิว แบ่งแยกเป็นเจ็ดสาย และ

ใช้นามสกุลแตกต่างกันดังนี้ ศีลาเจริญ สุวรรณสถิต พานิช นิธิยาน นิตสิริ และ สุธีวงศ์

ในสายสุธีวงศ์นั้น เตี่ยผมเป็นคนทำช่างแต่งงานกับแม่ ซึ่งเป็นคนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร แล้วยกครอบครัวมาทำมาหากินที่ตำบลบางลี่ อำเภอสองพี่น้อง ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของพวกเรา ๗ พี่น้อง หญิง ๕ ชาย ๒ ผมเป็นคนที่ ๒ รองจากพี่สาว เตี่ยและแม่มีชื่อและนามสกุลเป็นไทยว่า นายบุญสม และนางวีรวรรณ สุธีวงศ์ แต่กับหมู่ญาติๆ และเพื่อนฝูงใช้ชื่อจีนว่า กิมย้ง-กิมซี้ แซ่ตั้ง ชื่อไทยคงจะใช้มาตั้งแต่สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เพราะในใบเกิดผมมีชื่อภาษาไทยแล้ว ลูกๆ ทุกคนมีแต่ชื่อไทยตามสมัยนิยม เรียงตามลำดับดังนี้ อัมพร ประมนต์ ประสาท ยุพิน เสริมศรี เสริมรัตน์ และสุดท้ายคือ เสริมศิริ

สำหรับสายสุธีวงศ์แบ่งออกเป็น ๒ สายเล็ก คือ สุธีวงศ์ และรัตนพานิช ปัจจุบันทุกๆ ปีจะมีการทำบุญระลึกถึงต้นตระกูลในเดือนธันวาคม ที่วัดของต้นตระกูลคือ วัดท่าช้าง ตำบลท่าช้าง อำเภอสามชุก โดยแต่ละสายจะสลับกันเป็นเจ้าภาพ ใช้เงินจากกองกลางที่มีญาติที่ฐานะดีช่วยกันบริจาคสมทบทุกๆ ปี ในสมัยนั้นคนไทยในประเทศไทยยังมีจำนวนน้อย ประมาณสิบล้านคนเศษๆ ดังนั้นการมีลูกมากจึงไม่ใช่สิ่งผิดปกติ โดยทั่วๆ ไปครอบครัวหนึ่งจะมีลูก ๗-๑๐ คน จากห้องเดียวกันถือว่าธรรมดา

สาเหตุหนึ่งที่คนนิยมมีลูกมาก เพราะอัตราการตายก่อนโตค่อนข้างสูง การแพทย์และสาธารณสุขยังไม่เจริญ พวกที่อยู่รอดมาจนอายุ ๖๐-๗๐ ปีได้ต้องถือว่าดวงแข็งและกระดูกแข็งอีกต่างหาก อีกสาเหตุหนึ่งของการมีลูกมาก ก็เพราะได้ใช้เป็นแรงงานในการช่วยกันทำมาหากิน เพราะประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ชาวนา หรือชาวสวน ดังนั้นการช่วยกันคนละไม้คนละมือจึงเป็นเรื่องสำคัญ

ในระยะนั้นรัฐบาลคงจะส่งเสริมให้ครอบครัวมีลูกมาก ไม่เหมือนสมัยนี้ที่ประชากรจะล้นโลก ต้องรณรงค์ให้มีการคุมกำเนิด ผมจำได้ว่าสมัยเด็กๆ ตอนที่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้ารัฐบาล ท่านมีคำขวัญส่งเสริม

การสร้างประชากร เพื่อฉลองวันที่ประเทศไทยมีประชากรถึง ๑๘ ล้านคน ว่า “สิบแปดล้านคนไทย ภาคภูมิใจในใจ ไชโย” หรืออะไรทำนองนั้น

ช่วงเด็กๆ ตอนที่สงครามโลกเล็กลงๆ ผมจำความอะไรไม่ได้มากนัก ช่วงนั้นแต่ละประเทศก็พยายามฟื้นฟูเศรษฐกิจและฐานะของตนเองกันอย่างเร่งด่วน ประเทศที่ชนะสงครามถึงแม้จะบอบช้ำไม่ต่างกับผู้แพ้ แต่ก็มีฐานะที่ดีกว่าที่ไม่ต้องชดใช้ความเสียหายของสงครามที่เกิดขึ้น และได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีความเสียหายจากสงครามน้อยที่สุด

จากนั้นเป็นต้นมาสหรัฐอเมริกาก็ขยับขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจ และถูกวางตัวให้เป็นผู้นำสังคมประชาธิปไตยของประเทศที่นิยมการปกครอง โดยระบอบประชาธิปไตยเรื่อยมา เด็กๆ อย่างพวกเราที่สนุกไปวันๆ ไม่รู้ว่าผู้ใหญ่จะลำบากยากเข็ญมากน้อยอย่างไร เมื่อโตขึ้นมาและได้ศึกษาประวัติศาสตร์และรับรู้จากผู้ใหญ่ถึงเหตุการณ์ต่างๆ จึงพอจะเข้าใจถึงความลำบากของชีวิตในช่วงนั้น

ความยากจนและความขัดสนของอาหารการกินและเครื่องใช้ประจำวันต่างๆ ในเวลานั้นมีอิทธิพลที่หล่อหลอมให้คนที่โตขึ้นมาในรุ่นนั้นมีความอดทน รู้จักมัธยัสถ์ และรู้จักคุณค่าของสิ่งอำนวยความสะดวกรอบๆ ตัว ซึ่งคนในสมัยนี้มีเงินเหลือและไม่ค่อยใส่ใจเท่าไร ผมเชื่อว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเทศที่แพ้สงครามอย่างเยอรมนีและญี่ปุ่น สามารถพัฒนาตนเองกลับมาได้อย่างรวดเร็วและล้ำหน้าหลายๆ ประเทศที่มีผลกระทบจากสงครามน้อยกว่า เป็นเพราะว่าคนของสองประเทศนี้ถูกภาวะความยากจนบีบบังคับมากกว่า ทำให้มีความอดทนและมุมานะที่จะเอาชนะความยากจนและแร้นแค้นต่างๆ อย่างจริงจัง

ผมมีตัวอย่างเล็กๆ ที่จะเล่าให้ฟัง ครั้งหนึ่งผมไปเยี่ยมเพื่อนคนไทยที่แต่งงานกับชาวเยอรมัน และทำงานอยู่ที่เยอรมนี เพื่อนคนนี้เป็นหมอ และมีฐานะทางการเงินที่มั่นคงแล้วในขณะนั้น เมื่อถึงเวลารับประทานอาหารซึ่งจัดขึ้นที่บ้านของเพื่อน เราก็รับประทานอาหารกันเป็นปกติ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ภรรยาเขาก็เก็บโต๊ะ จานชามต่างๆ ไปล้าง แต่เธอกลับพับผ้าเช็ดปากและ

เช็ดมือ ที่ใช้ระหว่างรับประทานอาหารนั้นเรียกบร็อย และไม่มีที่ทำว่าจะนำไปซักเก็บ

ผมกระตือรือร้นถามเพื่อนว่าทำไมเป็นอย่างนั้น

เพื่อนตอบว่าเป็นธรรมเนียมของที่บ้านว่า ผ้าเช็ดปากนั้นใช้ประจำตัว และใช้สำหรับ ๓ มือของแต่ละวันก่อนจะนำไปซัก เพราะจะได้ประหยัดน้ำ นี่แสดงให้เห็นว่าเธอถูกหล่อหลอมให้มีความประหยัดจากความยากจนหลังสงคราม ผมเชื่อว่าหลายๆ คนที่โตมาในรุ่นดังกล่าว จะมีอุปนิสัยบางอย่างที่คล้ายคลึงกันนี้ ผมเองก็ยอมรับว่ามีนิสัยค่อนข้างไปในทางประหยัด ถึงขั้นที่พรรคพวกนิทหาว่าขี้เหนียว

เมื่อเป็นผู้บริหารระดับสูงขององค์กรแล้ว นิสัยนี้ก็ยังติดตัวมา ไม่ยอมสุ่ยสุ่ยง่ายกับรายจ่ายที่ไม่จำเป็น บางครั้งลูกน้องก็หาทางปั่นผ่านเพื่อนฝูงมาให้ได้ยืมอยู่บ้าง หลังๆ เลยต้องประนีประนอมกับเรื่องพวกนี้เป็นบางครั้ง

ประวัติศาสตร์ประเทศไทย โดยเฉพาะหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ และการเมืองในระหว่างและหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้นน่าสนใจ ควรที่ทุกคนจะศึกษา มีเอกสารและหนังสือดีๆ ที่ค้นคว้าและเขียนโดยนักประวัติศาสตร์ และนักเขียนที่เชื่อถือได้หลายๆ ฉบับที่ใช้อ้างอิงได้ น่าเสียดายที่ระบบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ไม่เห็นความจำเป็นที่จะบรรจุหลักสูตรเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญๆ เช่นนี้ให้นักเรียนได้เรียนรู้

ไม่ปฏิเสธว่าประวัติศาสตร์ยุคสุโขทัย อโยธยา และตอนต้นของรัตนโกสินทร์มีความสำคัญ แต่ในเวลาเดียวกันประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ที่มีนัยสำคัญอย่างสูงต่ออนาคตของประเทศ ก็ควรได้รับการถ่ายทอดให้เยาวชนรุ่นหลังๆ ได้รับรู้ ถ้าเรารู้และเข้าใจเกี่ยวกับที่มาและที่ไปและเบื้องหลังของเหตุการณ์บางอย่าง เราอาจเรียนรู้และป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ ประเทศที่จะเจริญได้ต้องกล้าที่จะศึกษา วิเคราะห์ และวิจารณ์ประวัติศาสตร์ของตนเองอย่างตรงไปตรงมา

‘บางลี่’

ในช่วงหลังสงครามใหม่ๆ มีเหตุการณ์หนึ่งซึ่งจำได้ดีจนถึงทุกวันนี้ คือครั้งที่เตี้ยและแม่พาลูกๆ สองคน (ผมกับพี่สาว) ไปเยี่ยมก๋งและย่าที่ท่าซ่าง การเดินทางต้องไปทางเรือ เพราะสมัยนั้นยังไม่มีถนน การเดินทางจึงเป็นเรื่องใหญ่พอสมควร

จำได้ว่านอกจากครอบครัวเราแล้วมีญาติอื่นๆ อีกหลายคน จึงใช้วิธีเช่าเรือทั้งลำเป็นพาหนะ เตรียมอาหารการกินไปพร้อม ทำกินในเรือกันได้สบายๆ วิธีไปทางเรื่อนั้น ต้องวิ่งเรือบางลี่ไปออกแม่น้ำสุพรรณ (ท่าจีน) ที่ปากคลองบางสาม ซึ่งมีประตูน้ำไว้ถ้ายระดับน้ำจากแม่น้ำใหญ่และคลองที่เชื่อมต่อกัน จากบางลี่ถึงปากคลองบางสามใช้เวลา ๒ ชั่วโมงเศษๆ แล้วจึงออกแม่น้ำใหญ่วิ่งสู่จังหวัดสุพรรณบุรี และอำเภอดิมบางนางบวชต่อไป

ที่ปากคลองบางสามนี้ สมัยรัชกาลที่ ๓ มีด่านอากรขนอนตั้งอยู่ ดังปรากฏในโคลงที่เขียนโดยสุนทรภู่ เมื่อครั้งเขียนโคลงนิราศสุพรรณบุรีไว้ดังนี้

ถึงบ้านด่านดักตั้ง	ฝั่งกระแส
สองพี่น้องคลองแคว	ค้ำมคั่ง
ตลิ่งตลิวโถงแล	ตานสลับ สล้างเอย
สรินไผ่ในแขวงอึ้ง	ถิ่นอ้อกอแซมฯ

ฟังแล้วไพเราะเสนาะหูดี พอเรือออกจากบางลี่มาถึงประตูน้ำที่ปากคลอง ผมก็มีอาการไข้ตัวร้อน ต้องเด็อดร้อนผู้ใหญ่มาดูแล ปรากฏว่าเป็นอีสุกอีใส สมัยนี้มีการฉีดยาป้องกันหลายโรคสำหรับเด็กเกิดใหม่ เรื่องโรคอีสุกอีใสหรือหัดนั้นไม่ค่อยมีหรือถ้าเป็นก็ไม่รุนแรง แต่สมัยก่อนการแพทย์ยังไม่เจริญ เด็กๆ มักมีโรคหลายๆ อย่างที่อาจมีอันตรายถึงชีวิตได้ เป็นโรคดี (หรือโรคร้ายที่ต้องมีชีวิตอยู่เพื่อใช้กรรมเก่า)

เมื่อเรือไปถึงจังหวัดสุพรรณบุรีในวันรุ่งขึ้น ผมได้พบหมอเพื่อให้ยามา

รักษา ถ้าอยู่ที่บางลี่หมอที่จะรักษาคงมี แต่อาจไม่เก่งเท่าหมอในอำเภอเมือง คงจะเป็นครั้งแรกที่ครอบครัวเราได้ไปพบญาติผู้ใหญ่ทางเตี้ยที่ท่าช้าง จึงได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากญาติๆ จำนวนมาก ผมจำได้ไม่กี่คนนัก แต่ที่พอจะรู้จักได้ดีเห็นจะมีสองคน คนหนึ่งคือย่า ผมจำย่าได้เพราะย่าใจดีมาก เอาอกเอาใจหลานชายแบบสุดๆ แต่กับก๋งผมกลับจำอะไรไม่ค่อยได้ เมื่อโตแล้วจึงพอทราบความว่า ก๋งเป็นลูกคนเล็กและเกเรพอควร ถึงขั้นตีตีผื่นและอาจเล่นพนันด้วย คงไม่มีเวลาให้ลูกๆ หลานๆ เท่าไร

อีกคนคืออาที่เป็นน้องชายคนรองของเตี้ย อาคนนี้เป็นผู้ใหญ่บ้านในเวลานั้น ผมได้ใกล้ชิดด้วยถึงขั้นชักซ้อมที่จะช่วยกันจับลูกนกพิราบไว้ให้ผม นำกลับบ้านไปเลี้ยงด้วย เด็กๆ ชอบเลี้ยงสัตว์เป็นธรรมดา เมื่อโตขึ้นหน่อยงานอดิเรกของพวกเราเด็กผู้ชายในวัยเดียวกันคือ เลี้ยงจิ้งหรีดและปลากัด ยุทธวิธีในการไปจับจิ้งหรีด และเลี้ยงดูมันเพื่อไว้กัดกันนั้นพวกเราซ่าของนักการจับจิ้งหรีดมาเลี้ยงง่ายกว่าการไปจับปลากัด เดินไปตามท้องนาที่เกี่ยวข้องข้าวแล้วจะได้ยินเสียงจิ้งหรีดระงมเลือกจับได้สบายๆ แต่ปลากัดนั้นต้องไปด้อมๆ มองๆ ตามริมคลองที่มีผักหญ้าบางประเภทที่ปลาชอบมาอาศัย และต้องสังเกตพองที่ปลาตัวผู้จะปล่อยไข่เป็นรังบนผิวน้ำ หลังจากนั้นจะใช้สวิงคอยจับหว่าที่จะซ่อนมันขึ้นมา เมื่อมาย้อนหลังดูอดีตแล้วจึงสำนึกได้ว่า การกัดปลากัดและจิ้งหรีดนั้นเป็นการทำบุญสัตว์ที่เป็นบาป แต่ในวัยเด็กความคะนองและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้ไม่ได้คิดเรื่องบุญและบาปเลย

การยกครอบครัวไปเยี่ยมก๋งและย่าครั้งนั้นประทับอยู่ในความทรงจำของผมตลอดมา ตำบลบางลี่ อำเภอสองพี่น้อง ในอดีตมีเอกลักษณ์ที่ควรกล่าวถึงคือ ในฤดูน้ำหลาก น้ำจะท่วมตำบลบางลี่ทั้งตำบล เป็นเวลา ๓-๔ เดือน และเป็นเช่นนี้ทุกๆ ปี วิถีชีวิตของคนบางลี่คือ จะยกสิ่งของทุกอย่างจากชั้นพื้นดินไปไว้ชั้นบน ร้านค้าและที่อยู่อาศัยก็จะย้ายขึ้นชั้นบนหมด จะมีไม้กระดานปูเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เพื่อใช้เป็นทางสัญจรและดำเนินชีวิตประจำวัน น้ำลดลงเมื่อไรก็ย้ายทุกอย่างกลับลงมาชั้นพื้นดินและใช้ชีวิตเช่นเดิม เป็นอยู่เช่นนั้นจนดูเป็นเรื่องธรรมดา

เมื่อผมเกิดมาและโตขึ้น ทุกอย่างก็ยังเป็นเช่นนี้ ไม่รู้ว่าที่อื่นเขาเป็นอย่างไร จนไปเข้าโรงเรียนที่กรุงเทพฯ จึงทราบว่า มีไม่กี่แห่งในประเทศไทยที่มีวิถีชีวิตคล้ายๆ กับคนที่บางลี่ การที่น้ำท่วมตำบลทุกปีนั้นสอนอะไรหลายอย่างให้กับคนในตำบลนี้ เด็กๆ ทุกคนที่นี่จะว่ายน้ำเป็น พร้อมๆ กับการหัดเดิน เพราะถ้าว่ายน้ำไม่เป็นมีสิทธิติดน้ำตายก่อนจะเดินเป็น อีกอย่างคือคนตำบลนี้จะไม่สะสมหรือหมกของใช้ที่ไม่ใช้ไว้มากมาย เพราะทุกๆ ปีจะต้องย้ายของทุกอย่างขึ้นลงปีละ ๑ ครั้ง เป็นการสังคายนาสมบัติที่ไม่มีประโยชน์เป็นประจำ เป็นต้นตำรับของการสะสมซึ่งเป็นหนึ่งในระบบ ๕ ส ที่ปัจจุบันนำมาใช้ในสถานประกอบการและชีวิตประจำวัน (ระบบ ๕ ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย)

ผมคงได้นิสัยไม่ชอบเก็บของไว้รกรุงรังจากการเติบโตที่บางลี่นี้ ทุกๆ วันนี้จะพยายามขจัดส่วนเกิน หรือสิ่งของที่ไม่ใช่ออกไปให้มากที่สุด เพื่อจะไม่รกและเกะกะ นี่เป็นหนึ่งในจำนวนไม่กี่เรื่องที่ผมกับภรรยาเห็นไม่ตรงกัน และเป็นเรื่องที่ผมหยอกล้อเธออยู่เป็นเนืองๆ ปัจจุบันน้ำไม่ท่วมบางลี่อีกแล้ว เพราะระบบชลประทานทำให้ทางเดินของน้ำในฤดูน้ำหลากเปลี่ยนไป บางลี่ที่ผมรู้จักไม่มีอีกแล้ว หลายครั้งที่ผมมีโอกาสกลับไปเยี่ยมเพื่อนฝูง จึงมีความรู้สึกเสียสิ่งที่คุ้นเคยและชอบพอไปกรุ่นอยู่ในใจเสมอ

เตี้ยช่างคิด...แม่ช่างทำ

ชีวิตที่ตำบลบางลี่ ก็คงเหมือนๆ กับอีกหลายๆ ตำบลในชนบทที่มีความผูกพันกับลำน้ำ ลำคลอง และแม่น้ำ เพราะเป็นทางคมนาคมที่สะดวกที่สุด ตลาดบางลี่ที่เตี้ยและแม่เริ่มทำการค้าตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำ ในฤดูปกติที่ไม่ใช่หน้าน้ำ การสัญจรและคมนาคมของผู้คนก็ใช้แม่น้ำสายที่ผ่านตลาดเป็นหลัก พวกเราเมื่อโตขึ้นนอกจากว่ายน้ำเก่งแล้ว ยังต้องพายเรือ แจวเรือได้เกือบทุกประเภท

การเล่นที่สนุกอีกประเภทหนึ่งของพวกเรา คือ เกาะเรือโยงขึ้นล่องตามลำน้ำ ก็ฟ้าชนิดนี้ความจริงก็มีอันตรายอยู่บ้าง เพราะการว่ายน้ำเกาะเรือโยงนั้นต้องใช้กำลังพอควร ถ้าพลาดท่าหัวไปกระทบกับข้างเรือเข้า อาจจมน้ำได้เหมือนกัน สมัยก่อนตลาดบางลี่เป็นตลาดใหญ่คึกคัก เพราะมีของป่าจากที่ดอนมาส่งที่ตลาด แล้วรับเอาของใช้สอยประจำวันกลับไปขายบนที่ดอน

เตี้ยและแม่เริ่มชีวิตครอบครัวด้วยการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ และค่อยๆ ขยายไปเรื่อยๆ ด้วยการเก็บหอมรอมริบและประหยัด เริ่มจากค้าขายทั่วไป แล้วก็เปลี่ยนเป็นผู้แทนจำหน่ายสินค้าหลัก เช่น เหล้า บุหรี่ และน้ำมัน จากกรุงเทพฯ จนทำให้มีฐานะดีขึ้น พอที่จะส่งลูกๆ เข้าเรียนต่อที่กรุงเทพฯ ได้ เตี้ยและแม่ก็เหมือนกับคนชนบทรุ่นนั้นที่มีการศึกษาน้อย เรียนพออ่านออกเขียนได้แล้วมีครอบครัว ทำมาหากินตามความถนัด

เตี้ยเป็นคนที่มีลายมือสวย เขียนภาษาไทยได้สวยงาม ถึงแม้ว่าจะเรียนไม่มาก แม่เป็นคนที่คิดเลขเร็ว เรื่องการคำนวณดอกเบี้ย ดอกหยอย หรือผลประโยชน์ทางการเงิน ไม่จำเป็นต้องอาศัยลูกคิดหรือเครื่องทูลแรงเลย

ทั้งสองท่านพูดภาษาจีนแต่จื๊วได้ แต่ไม่ได้ใช้ในบ้านเพราะใช้ภาษาไทยเป็นหลัก พวกลูกๆ จึงพูดแต่จื๊วได้เล็กๆ น้อยๆ สำหรับตัวผมเองแย่น้อย เพราะไปเข้าโรงเรียนประจำตั้งแต่เล็ก ภายหลังไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศ จึงไม่มีโอกาสได้ฝึกภาษาจีนไว้บ้าง สมัยนี้ใครที่รู้ภาษามากเท่าไร ก็ยิ่งได้เปรียบมากเท่านั้น

เตี้ยกับแม่ทำงานเป็นทีมช่วยกันได้อย่างดี เตี้ยช่างคิด แม่ช่างทำ แม่เป็นคนที่ดีต่อค้าขายเก่ง มีเสน่ห์ในการเจรจา เหลี่ยมคูในการทำการค้าไม่แพ้ใคร ส่วนเตี้ยเป็นผู้วางแผนและคิดเรื่องความก้าวหน้าที่จะไปอย่างไร ทั้งคู่เริ่มจากไม่มีทรัพย์สินสมบัติอะไรมาก แต่ทำธุรกิจค้าขายและลงทุน จนสามารถสร้างฐานะขึ้นมาอยู่ในระดับผู้มีอันจะกินของท้องถิ่นได้ ครอบครัวของเราจึงถือว่าอยู่สบายพอควรไม่ขัดสนอะไร

ก่อนแต่งงานเตี้ยมีประสบการณ์ทำงานหลายอย่าง ตั้งแต่เป็นเด็ก

รับใช้ในโรงพยาบาล เสมิยนโรงเหล็กและโรงสี เป็นต้น ถึงแม้ว่าอยู่ใกล้ชิดกับ
สิ่งเสพติดหลายอย่าง แต่โชคดีที่ไม่เสพสิ่งเหล่านี้เลย เพราะเป็นคนซื่อสัตย์
เตี้ยจึงได้รับความไว้วางใจให้เป็นคนถือเงินไปซื้อของจากกรุงเทพฯ ไม่ว่าจะ
ไปจ่ายค่าสินค้า เช่น เหล้า หรือบุหรี่ ฯลฯ แต่ทุกครั้งคงถือเป็นเงินสดครั้งละ
ไม่ใช่น้อยๆ สมัยนั้นเสียงต่อการถูกปล้นสะดมมาก เพราะในยุคที่เตี้ยเป็น
วัยรุ่น สุพรรณบุรีเป็นดินแดนที่มีผู้ร้ายชุกชุม มีโจรระดับชาติที่ตั้งไปทั่วสารทิศ
เช่น เสือฝ้าย เป็นต้น เสือฝ้ายผู้นี้เป็นคนละแวกท่าช้าง หรือสามชุก ในอำเภอ
เดิมบางนางบวช เรียกว่าเป็นคนบ้านเดียวกับเตี้ยนั่นเอง

ครั้งหนึ่งเตี้ยเล่าว่านำเงินไปซื้อของที่กรุงเทพฯ ทางเรือตามปกติ การ
ไปกรุงเทพฯ ทางเรือต้องค้างคืนในเรือทั้งขาไปและกลับ ครั้งนั้นเมื่อลงเรือ
เรียบร้อยและเตรียมตัวจะเข้านอน ระวังที่เรือวิ่งสู่กรุงเทพฯ มีชายคนหนึ่ง
เดินมากระซิบว่า ถ้าคืนนี้มีอะไรเกิดขึ้นไม่ต้องตกใจ ให้หลบมาอยู่ทางหัวเรือและ
อย่าพูดพล่าม ตกดีก็มีใจจำนวนหนึ่งขึ้นปล้นเรือและปลดทรัพย์ผู้โดยสาร
ไปทั้งหมด ยกเว้นเตี้ยซึ่งหลบไปหมอบอยู่ทางหัวเรือตามคำสั่ง เตี้ยสันนิษฐาน
ว่าพวกโจรคงพอรู้จักกับท่าน เพราะขึ้นล่องบ่อยๆ อาจเป็นเด็กบ้านเดียวกับ
เสือฝ้ายจึงได้รับการยกเว้น โจรก็มีน้ำใจเหมือนกัน

ที่สุพรรณฯ เตี้ยมีเพื่อนรักคนหนึ่งชื่อนายสะอาด (เซง) บุรณากาญจน์
เป็นลูกคนรวยเจ้าของโรงสีหลายแห่ง เตี้ยคบค้ากับคุณสะอาดและทำการค้า
ร่วมกันหลายอย่างต่อมา ถ้าใครไปเที่ยวตลาดสามชุกที่กำลังดังอยู่ในปัจจุบัน
จะได้เห็นบ้าน ๒ หลังในตลาดที่มีประวัติศาสตร์ หลังหนึ่งเป็นของคุณหลวง
จำนงค์เป็นกึ่งพิพิธภัณฑน์ ในขณะที่อีกหลังอยู่ในใจกลางตลาด ถูกดัดแปลง
เป็นร้านกาแฟและเครื่องดื่ม หลังนี้เป็นบ้านของคุณสะอาดเพื่อนรักเตี้ย น่า
เสียดายที่คุณสะอาดเสียชีวิตตอนที่ผมไปเรียนต่อที่เมืองนอก

ที่ผมกล่าวถึงเพื่อนเตี้ยคนนี้ เพราะท่านเป็นกัลยาณมิตร มีอะไรคอย
ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าติดขัดเรื่องการค้ายินดีช่วยเหลือ ผมจึงชอบท่าน
เป็นส่วนตัว อีกอย่างเพราะท่านชอบซื้อลอตเตอรี่ งวดหนึ่งซื้อหลายๆ และไม่
ค่อยมีเวลาตรวจ เวลาผมได้พบท่านจะอาสาตรวจลอตเตอรี่ และถ้างวดไหน

โชคดีถูกเลขท้าย ๒ ตัวบ้าง ๓ ตัวบ้าง เราก็ได้เงินกินขนมเป็นค่าแรงไป ชีวิต
เตี้ยเป็นเครื่องพิสูจน์อย่างหนึ่งว่า คนเราจะสำเร็จเพราะดวงดีอย่างเดียวไม่ได้
ต้องขวนขวายด้วย เตี้ยเป็นคนทันเหตุการณ์ จะติดตามข่าวสารและความ
เคลื่อนไหวของสังคมตลอดเวลา

สมัยที่ยังไม่มีทีวี ที่บ้านมีวิทยุฟิลิปส์ซึ่งสมัยนั้นแพงมาก เพราะเป็น
วิทยุชั้นเลิศไว้สำหรับฟังข่าวสารทุกวัน เช้าและเย็นจะมีช่วงข่าวที่เตี้ยจะต้อง
ฟังเป็นประจำ ผมได้ยินจนชินหู พฤติกรรมเช่นนี้คงมีผลต่อการพัฒนาความคิด
ของผมในระยะต่อมา นิสัยทันข่าวจากนี้เองสร้างนิสัยให้ผมชอบอ่าน ชอบฟัง
เพื่อหาความรู้ใหม่ๆ รวมทั้งอีกวิธีหนึ่งของการติดตามข่าวคือ การสนทนากัน
ระหว่างเพื่อนฝูงที่อยู่ในวงการค้า ที่คนจีนเรียกว่า อั้งแซ้ง หรือการสอบถาม
ภาวะตลาดนั่นเอง สมัยนั้นยังไม่มีระบบสื่อสารไอทีที่ทันสมัย หรืออินเทอร์เน็ต
ที่จะใช้หาข้อมูลได้โดยไม่ต้องไปไหน วิธีพบปะพูดคุยก็เป็นวิธีที่ดีและสนุกสนาน
ด้วย สำหรับชีวิตแม่ในช่วงก่อนแต่งงานนั้นผมไม่ค่อยรู้เท่าไร เพราะไม่มีใคร
เล่าให้ฟัง

แม่ - ชีวิตนักเรียนประจำ

แม่เป็นคนช่างพูดโดยเฉพาะกับเพื่อนๆ แต่ไม่ใช่กับลูกๆ เมื่อแต่งงาน
และย้ายมาอยู่กันที่บางลี่แล้ว ป้าซึ่งเป็นพี่สาวแม่คนโตได้ย้ายมาอยู่บ้านติดๆ
กัน ป้าเนี้ยซึ่งเป็นพี่สาวอายุห่างจากแม่ ๑ รอบ จึงเป็นที่พึ่งของหลานๆ เวลา
แม่ไปค้าขาย แม่ค่อนข้างดุ แต่ป้าใจดี เวลาแม่เรื่องผมจึงมักวิ่งหนีไปอยู่กับป้า
ก็ปลอดภัย เพราะแม่เกรงใจป้ามาก เนื่องจากป้าเป็นญาติผู้ใหญ่ทางแม่ที่ผม
ได้พึ่งตลอดชีวิตของท่าน

แม่เป็นคนสวยและมีเสน่ห์ทางการเจรจา ใครได้พูดคุยด้วยจะต้อง
ชื่นชมในอธยาศัย ผมโชคดีที่ได้เค้าหน้าตามาจากแม่ และความคิดความ
อ่านมาจากเตี้ย จึงไม่ถึงกับขี้เหร่ พอให้สาวๆ พาไปวัดไปวาได้ยามโพล้เพล้

โดยปกติแม่เป็นคนมัธยัสถ์ แต่ถ้าเรื่องกินอาหารดีๆ เท่าไรเท่ากัน
ไม่อัน ที่โปรดมากที่สุดคือ ทูเรียน สมัยก่อนทูเรียนเมืองนนท์มีชื่อมาก ถึง
หน้าทูเรียนแม่จะเอาเรือไปบรรทุกทูเรียนมาทั้งสวนเพื่อแจกจ่ายให้คนใกล้ชิด

ผมเคยล่องเรือไปกับแม่ที่สวนเมืองนนท์บ่อยๆ แม่เป็นคนใจร้อน ทำ
อะไรเร็ว ถ้าใครทำอะไรช้ามักไม่ค่อยถูกใจ ลูกๆ ต้องรู้จัก ถ้าสิ่งอะไรแล้วช้า
แต่อดอดมีสิทธิโดนตบตบ ครั้งหนึ่งเคยถูกส่งให้ไปซื้อขนมมาให้แม่ ขากลับ
อารามที่บึงจิ้งจอกกลับ พอมาถึงหน้าบ้านสะดุดขาตัวเองเทชนมที่ชื่อมาลงพื้น
หมด ดีว่าแม่เข้าใจและไม่ถือสา เดียวนี้เวลาทำอะไรผมก็ต้องพยายามเตือนใจ
ว่าอย่าใจร้อน อย่าให้คนอื่นเดือดร้อน

ผมยกตัวอย่างเรื่องนี้ขึ้นมา เพราะคิดว่าไม่ใช่เรื่องไร้สาระ ถ้าเราจำ
เหตุการณ์ได้แม่นยำ แสดงว่าพฤติกรรมนั้นี่มีผลต่อความนึกคิดของเรามาก
ดังนั้นเราต้องหมั่นทบทวนตัวเองเสมอๆ ว่าเราไปกดดันคนอื่นโดยไม่ตั้งใจ
หรือไม่

แต่ต้องทำการค้าเป็นหน้าที่หลัก จึงมีเวลาเข้าครัวเป็นครั้งคราวเท่านั้น
เวลาแม่เข้าครัว ผมมักอาสาเป็นผู้เจียวน้ำมันหมูสำหรับผัดอาหารต่างๆ สาเหตุ
เพราะว่ากากหมูที่เจียวแล้วนั้นอร่อยมาก คนรุ่นเก่าๆ จะรู้รสชาตินี้ดี

แต่เดี๋ยวนี้ไม่นิยมใช้น้ำมันหมูแล้ว เพราะเป็นเหตุให้เกิดไขมันในเส้น
เลือดและทำให้เส้นเลือดตีบตันได้ แต่ไข่เจียวด้วยน้ำมันหมูนั้นหอมอย่าบอก
ใครเชียย อาจเป็นเพราะสมัยเด็กๆ ผมรับประทานน้ำมันหมูเป็นหลัก เมื่ออายุ
มากเส้นเลือดที่ไปเลี้ยงหัวใจจึงมีอาการตีบตัน ถึงขั้นต้องทำการผ่าตัดบายพาส
เปลี่ยนเส้นเลือดใหม่ เมื่อถึงเวลาจะเล่าเรื่องนี้โดยเฉพาะ เพราะเป็นประสบการณ์
ที่เป็นประโยชน์สำหรับใครที่มีอาการประเภทนี้

ปัจจุบันผมกลายเป็นคนระวังเรื่องอาหารมาก จนเป็นที่นินทาในหมู่
เพื่อนฝูงและลูกๆ หลานๆ เวลาหลานๆ ซึ่งอายุ ๖-๗ ขวบ กินอะไรที่มันมากๆ
เช่น เบคอนหรือของทอดๆ ผมก็มักจะตักเตือนพ่อแม่เขาว่าระวังจะติดเป็น
นิสัยไปจนโตแล้วแก้ไม่ได้ เลยกลายเป็นคนจู้จี้ประจำบ้าน ทำให้หลานๆ ไม่
ค่อยปลื้ม แต่ผมเชื่อว่าเมื่อพวกเขาเป็นผู้ใหญ่และได้ศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพ

และอาหารการกินแล้วจะเข้าใจ ผมเองนั้นเชื่อในคำพูดที่ว่า You are what you eat. (คุณเป็นอย่างที่คุณกิน)

ความสัมพันธ์ในครอบครัวของเราถือว่าอบอุ่นแต่ไม่ใกล้ชิด เพราะสถานการณ์จำเป็น ลูกๆ ทุกคนถูกส่งเข้าโรงเรียนประจำในกรุงเทพฯ เพราะเวลานั้นโรงเรียนต่างจังหวัดที่มีคุณภาพดีๆ หายาก ลูกผู้ชายถูกส่งเข้ามาเรียนที่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ผู้หญิงเข้าเรียนที่วสาสุเทวี เวลาโรงเรียนเปิดพวกเราต้องกระจัดกระจายกันไป จะมารวมกันอีกทีต่อเมื่อโรงเรียนปิดเทอมปลาย แต่พอได้กลับบ้านระหว่างหยุดเทอมก็จะไปชุลเล่นอยู่กับเพื่อนๆ เสียเป็นส่วนใหญ่

ผมเข้าเป็นนักเรียนประจำที่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ขณะอายุได้ ๘ ขวบ สาเหตุที่เริ่มต้นเข้าเพราะเรียนอยู่ต่างจังหวัดก่อน แล้วจึงย้ายไปเข้าที่คริสเตียน เมื่อมาจากต่างจังหวัดตอนเข้าเรียนจึงถูกลดชั้นไปเริ่มต้นที่ ป.๑ เพื่อนรุ่นเดียวกันที่เข้าเรียนตามเกณฑ์จึงอายุอ่อนกว่าผม ๑-๒ ปี แต่สมัยนั้นเป็นช่วงหลังสงคราม จึงมีนักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนตามเกณฑ์บ้าง โยกย้ายบ่อยๆ บ้าง หรือไปเรียนภาษาจีนก่อนบ้าง นักเรียนรุ่นเราจึงมีอายุหลากหลาย แตกต่างกันถึง ๔-๕ ปีก็มี

น้องชายผม **ประสาธ** เข้าเรียนที่กรุงเทพคริสเตียนเช่นเดียวกัน เป็นนักเรียนประจำแต่อยู่บ้านอาจารย์กำชัย ทองหล่อ ซึ่งเป็นครูภาษาไทยสำคัญคนหนึ่งของโรงเรียน และเปิดบ้านทำนรับนักเรียนจากต่างจังหวัดไว้จำนวนหนึ่ง ชีวิตความเป็นอยู่คล้ายนักเรียนประจำในโรงเรียน แต่ไม่เข้มงวดเท่า เพราะมีสภาพเป็นเด็กในครอบครัว ได้รับการดูแลที่อบอุ่นกว่า

ผมถือว่าเป็นลูกหม้อของโรงเรียนคนหนึ่ง เพราะเรียนติดต่อกันถึง ม.๗ ก่อนที่จะไปศึกษาต่อต่างประเทศ

สมัยนั้นการเรียนแบ่งเป็นประถม ๔ ปี มัธยมต้น ๖ ปี และมีมัธยมปลายอีก ๒ ปี รวมเป็น ๑๒ ปี โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย หรือเรียกชื่อย่อตามภาษาอังกฤษว่า บีซีซี เป็นโรงเรียนที่ตั้งมาเกือบ ๑๔๐ ปีแล้ว โดยคณะมิชชันนารีศาสนาคริสต์ นิกายเพรสไบทีเรียน ถือว่าเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียง

มากโรงเรียนหนึ่ง

สมัยนั้นถ้าเป็นโรงเรียนที่ฝรั่งจัดตั้ง ที่เป็นหลักก็มีกรุงเทพฯคริสเตียน อัลสัสมัชัญ และเซนต์คาเบรียล เป็นต้น ถ้าเป็นโรงเรียนของคนไทยจัดตั้งก็มี สอนกุลหลาบ วชิราวุธ เทพศิรินทร์ เป็นต้น การเข้าโรงเรียนดีๆ มีชื่อเสียงใน สมัยนั้นไม่ยากเย็นเหมือนสมัยนี้ แต่ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่ายๆ ต้องมีคนที่รู้จักที่สามารถ ฝากฝังได้ ผมโชคดีที่เต็ญู้จักกับพระผู้ใหญ่ท่านหนึ่งจำพรรษาอยู่ที่วัดเทพฯ และพระท่านนี้รู้จักกับอาจารย์กำชัย ทองหล่อ ที่สอนอยู่ที่คริสเตียน จึงได้ ฝากให้ผม และต่อมาน้องชายเข้าเรียนที่ปรีซีซีได้

ผมถือว่าการที่ได้เข้าเรียนที่ปรีซีซีเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของชีวิต เพราะ อุปนิสัยหรือความรู้ที่ได้สั่งสมจากโรงเรียนนี้เป็นพื้นฐานสำคัญต่อมาในชีวิต ของผม จะถือว่าเป็นดวงหรือเป็นเพราะพ่อแม่มองการณ์ไกล ที่จะชวนขวาย ให้ลูกได้มีโอกาสที่ดีที่สุดก็ได้ ไม่มีทรัพย์สินสมบัติอะไรต่อมาในชีวิตที่เต็ญและ แม่จะมอบให้ ที่มีความสำคัญต่อชีวิตเหมือนครั้งนี้ ผมนึกถึงท่านครั้งโดยยัง อดทิ้งไม่ได้ ว่าคนบ้านนอกที่ไม่มีการศึกษามากนัก นึกถึงเรื่องนี้ได้อย่างไร ท่านสามารถมองการณ์ไกล และสร้างโอกาสให้กับลูกๆ ได้อย่างไม่น่าเชื่อ

ลูกๆ ทุกคนยกเว้นพี่สาวคนโต ได้รับการศึกษาตามความสามารถและความ ต้องการเสมอกัน ใครเรียนได้เท่าไรได้รับการส่งเสริมเต็มกำลัง สำหรับ พี่สาวคนโตไม่ได้ศึกษามากนัก เพราะมีปัญหาทางสายตาหนึ่ง และเป็นช่วงที่ เต็ญและแม่กำลังตั้งตัว จึงต้องการพี่ใหญ่ที่คอยดูแลน้องแทนผู้ใหญ่ พวกน้องๆ จึงเป็นหนี้บุญคุณพี่สาวพี่อัมพรเป็นอย่างมาก ตอนที่พวกเราน้องๆ เรียนกัน อยู่ที่กรุงเทพฯ ก็ได้พี่ใหญ่คอยดูแลจัดแจงเรื่องเงินทองและความเป็นอยู่ไม่ให้ เดือดร้อน

โรงเรียนกรุงเทพฯคริสเตียน ย้ายจากที่ตั้งเดิมที่สำเหร่มาอยู่ที่ถนน ประมวญ เป็นการถาวรเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ร้อยกว่าปีมาแล้ว ถนนประมวญ สมัยนั้นยังห่างความเจริญมาก ที่ตั้งของโรงเรียนติดถนนประมวญด้านหนึ่ง และติดถนนสาทรเหนือด้านหนึ่ง ถนนสาทรเหนือและใต้มีคลองคั่นกลาง คลองนี้ใช้เป็นทางสัญจรและติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยาได้ สองข้างคลองมี

ต้นมะฮอกกานีเรียงรายและร่มรื่น ส.พลายน้อย ได้บันทึกประวัติคลองสาทรไว้ที่น่าสนใจดังนี้

“...แต่เดิมบริเวณถนนสาทรเป็นทุ่งหญ้า ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ เจ้าสัวผู้หนึ่งชื่อยม มองเห็นว่าถ้าขุดคลองจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าไปกลางทุ่ง ก็จะทำให้บ้านเมืองเจริญขึ้น เพราะเมื่อมีคลอง มีถนน ผู้คนก็จะเข้าไปตั้งบ้านเรือนมากขึ้น มีคนทำไร่ทำนา จึงได้ขอพระบรมราชานุญาตขุดคลอง ที่เรียกกันในสมัยแรกว่า คลองเจ้าสัวยม ดินที่ขุดคลองได้ถมสองฝั่งคลองทำถนน พวกฝรั่งเรียกว่า Poh Yom Road คือ ถนนพอยม คงจะเรียกตามคนไทย

เจ้าสัวยมเป็นบุตรพระยาพิสนธ์สมบัติบริบูรณ์ (ยม) ท่านพระยาผู้นี้เป็นผู้มีบุญวาสนา บุตรีของท่านคนหนึ่ง คือ เจ้าจอมมารดาอ่วม และท่านเป็นต้นสกุลพิศลยบุตร เจ้าสัวยมเกิดประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๐ ต่อมาได้รับราชการในกรมท่าซ้าย ได้ทำมาค้าขายร่ำรวยจนเป็นเจ้าสัว แต่ยังไม่มืบรรดาศักดิ์ คลองที่ขุดจึงเรียกว่า ‘คลองเจ้าสัวยม’ ครั้นต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสาทรราชายุตต์ (‘สาทร’ แปลว่า เอื้อเฟื้อ เอาใจใส่, ‘ยุต’ แปลว่า ประกอบ ‘สาทรราชายุตต์’ จึงแปลได้ว่า ผู้ประกอบภาระงานของพระราชาด้วยความเอื้อเฟื้อหรือเอาใจใส่) ชื่อคลองก็เปลี่ยนไปเรียกตามราชทินนามว่า คลองสาทร

หลวงสาทรราชายุตต์ (เจ้าสัวยม) ป่วยเป็นโรคคหิวาตโรค ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๑๔ (พ.ศ. ๒๔๓๘) อายุเพียง ๓๘ ปี ได้รับพระราชทานเพลิงศพที่ปะรำที่ปลูกขึ้นริมคลองสาทรฝั่งเหนือ ตรงหน้าบ้านของท่าน (ต่อมาเป็นสถานทูตรัสเซีย) เป็นงานใหญ่ในสมัยนั้น คลองสาทรและถนนสาทรเคยใช้ ‘สาทร’ มาช้านาน เพราะยังไม่ทราบที่มาของชื่อ ในปัจจุบันคลองสาทรมองไม่เห็นแล้ว แต่ยังเหลือชื่อถนนสาทรเหนือและถนนสาทรใต้ไว้เป็นอนุสรณ์”

ที่ดินที่ตั้งโรงเรียนบนถนนประมวญนี้ เดิมทีเป็นที่ของจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ขายให้พันตรี พระยาสารสินสวามิภักดิ์ (นายแพทย์เทียนฮี้ สารสิน) บิดาของคุณพจน์ สารสิน นายกรัฐมนตรีคนที่ ๙ ชาวปืชีชี เพื่อทำเป็นโรงเรียน

ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำพระยาพิชัยสงคราม มาช่วยราชการที่กรุงเทพฯ และสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพมีความกรุณาร่วมสมทบทุนก่อสร้างโรงเรียนด้วย

ชีวิตนักเรียนประจำที่ซีซี

ปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ที่ผมเริ่มเข้าประถมหนึ่ง ที่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยนั้น ผู้บริหารโรงเรียนเป็นคนไทยรุ่นแรกมีอาจารย์เจริญ วิชัย เป็นผู้อำนวยการ และอาจารย์อารีย์ เสมประสาท เป็นอาจารย์ใหญ่ ผู้บริหารฝรั่งรุ่นสุดท้ายคืออาจารย์ปาล์มเมอร์ และอาจารย์โรเบิร์ต ยังช่วยเหลืออยู่บ้างเล็กน้อย แต่มอบการบริหารส่วนใหญ่ให้อาจารย์เจริญและอาจารย์อารีย์แล้ว

อาจารย์เจริญ วิชัย จบการศึกษาเบื้องต้นจากโรงเรียนปรีณีย์รอยแยลส์ที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นโรงเรียนในเครือเดียวกับกรุงเทพคริสเตียน หลังจากมาต่อจนจบการศึกษาจากกรุงเทพคริสเตียนแล้ว ได้รับทุนการศึกษาไปจบปริญญาตรีที่ประเทศฟิลิปปินส์ และกลับมาสอนที่นี่ จากนั้นได้ทุนไปทำปริญญาโทที่เมืองชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ท่านแต่งงานกับคุณปริดา บุญอิต ผู้ก่อตั้งโรงเรียนผดุงดรุณี ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน ได้รับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนเมื่ออายุ ๔๑ ปี และดำรงตำแหน่งนี้จนเกษียณอายุการทำงานในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ รวมเป็นเวลา ๒๐ ปีเต็ม

อาจารย์เจริญมีความรู้ทั้งทางภาษาอังกฤษและดนตรีดีมาก สามารถเล่นเปียโนได้ดี ท่านจะกวาดชั้นนักเรียนเรื่องภาษาอังกฤษเป็นพิเศษ นักเรียนรุ่นก่อนๆ นั้นจึงพอใช้ภาษาอังกฤษหากินได้ เวลาทานอาหารกลางวัน ท่านจะมีโต๊ะอาหารใกล้ๆ กับห้องอาหารนักเรียนประจำ ส่วนใหญ่ท่านจะทานอาหารฝรั่ง เพราะเห็นมีการใช้ส้อมและมีดในการรับประทานเป็นประจำ ใครโชคไม่ดี ถ้าถูกท่านเชิญไปร่วมสนทนาด้วยในโต๊ะอาหารก็จะเกร็งไปหมด ท่านเสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ มีอายุได้ ๙๒ ปี

อาจารย์อารีย์ เสมประสาท เป็นลูกหม้อของโรงเรียน ได้ทุนการศึกษา

มาตลอด เพราะมาจากครอบครัวยากจน สอบได้ที่หนึ่งทุกปี ในหลักสูตร ๔ ปี
สุดท้ายของการศึกษาได้รับทุนไปศึกษาต่อที่ฟิลิปปินส์และสหรัฐอเมริกาเช่น
เดียวกับอาจารย์เจริญ วิชัย กลับมาเป็นครูที่โรงเรียน จนในที่สุดได้เป็นอาจารย์
ใหญ่ รวมชีวิตความเป็นครูที่อุทิศให้กรุงเทพคริสเตียนเป็นเวลาถึง ๕๑ ปี ยาว
นานเป็นประวัติศาสตร์ที่จะคงทนต่อไปอีกนาน

อาจารย์อารีย์แต่งงานกับคุณอุบล ทะลิตะเวช เป็นนางพยาบาลที่
ศิริราช พวกเราเด็กประจำได้ฝากผีฝากไข้ไว้กับคุณอุบลที่เราเรียกติดปากว่า
“น้าบล” อาจารย์อารีย์พักอยู่ในโรงเรียนจึงเรียกว่าทั้งชีวิตของท่านมอบให้
กับโรงเรียนจริงๆ ตื่นเช้าและก่อนนอนท่านก็ดูแลนักเรียนประจำ เวลาทำงาน
ท่านก็สอนหนังสือหรือบริหารงานโรงเรียนเต็มเวลา เสาร์-อาทิตย์ถ้าท่านไม่ไป
ไหนก็จะมาดูแลทุกข์สุขของนักเรียนประจำเสมอ พวกเราถ้าไม่เคยถูกอาจารย์
อารีย์ตีกันบ้างก็ต้องถือว่าไม่ใช่ นักเรียนประจำจริง ก่อนที่ท่านจะเกษียณ ศิษย์
เก่าได้พาท่านเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อขอพร พระองค์ท่าน
ได้ตรัสว่า

“ความดีที่ครูอารีย์ได้ปฏิบัติมานั้น นับเป็นพรอันประเสริฐอยู่แล้ว ฉันท
ไม่ต้องให้พรอะไรอีก...”

ทำให้อาจารย์อารีย์มีความปลาบปลื้มเป็นล้นพ้น ท่านสิ้นชีวิตเมื่อปี
พ.ศ. ๒๕๓๖ แต่ศิษย์เก่าๆ ของท่านยังมีพิธีรำลึกถึงท่านเป็นประจำ

บริเวณรอบๆ โรงเรียนเริ่มเจริญและบ้านเรือนมีมากขึ้น ถนนประมวญ
เชื่อมถนนสาทรและถนนสีลมเข้าด้วยกัน จึงสะดวกสำหรับผู้ปกครองที่มารับ
ส่งนักเรียนที่โรงเรียน ถนนสีลมสมัยนั้นยังมีคลองขนานคู่ไปกับถนน ทางตอน
เหนือข้ามคลองไปแล้วจึงมีบ้านขนาดใหญ่ปลูกอยู่มากมาย สีลมในช่วงนั้น
ถือว่าเป็นถิ่นคนมีฐานะ เพราะบ้านที่ปลูกอาศัยอยู่บริเวณนั้นเป็นบ้านของผู้มี
อันจะกินเป็นส่วนใหญ่ เจริญกว่าถนนสุขุมวิท ซึ่งยังเป็นท้องทุ่งท้องนาอยู่ มา
ถึงแค่ศาลาแดงและเพลินจิตก็ถือว่าพ้นความเจริญแล้ว

ยานพาหนะมวลชนที่สำคัญสมัยนั้น คือ รถรางซึ่งวิ่งกลางถนนสีลม
ให้บริการในราคาเยอและสะดวก เด็กๆ เราชอบขึ้นรถรางกันเป็นประจำ

ไปไหนมาไหนก็ได้อาศัยรรรางซึ่งเปิดโล่ง อากาศสดชื่น ไม่ร้อนอบอ้าวเหมือนสมัยนี้ เพราะรรรางและอาคารบ้านเรือนที่ติดเครื่องปรับอากาศยังไม่หนาแน่นและไม่แพร่หลาย อากาศในกรุงเทพฯ ไม่ร้อนเหมือนยุคหลังๆ นอกจากรรรางแล้ว รถรับจ้างที่ใช้กันมากก็เป็นสามล้อคนถีบ หรือตอนที่ผมยังเด็กมากๆ รถลากแจ็กก็ยังมีให้เห็น

นี่คือการใช้พลังงานทดแทนที่ก้าวหน้าล้ำยุค เพราะสมัยนี้เราเริ่มกลับมาใช้รรรางและรถไฟฟ้ากันอีกแล้ว รรราง คือ รรรางลอยฟ้า หรือรถไฟฟ้าใต้ดิน แต่ไม่ได้วิ่งบนท้องถนนแล้ว ส่วนรถไฟฟ้าที่ทำให้เกิดมลภาวะน้อยเหมือนรถถีบสามล้อสมัยก่อน คือ รถยนต์ไฮบริด ที่นำเอาระบบไฟฟ้ามาผสมผสานกับเครื่องยนต์ เชื่อว่าต่อไปก็จะก้าวหน้าถึงระดับเป็นรถไฟฟ้าทั้งระบบ เพื่อเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับเรื่องรรราง ขอคัดย่อข้อความมาจากหนังสือ “รำลึกร้อยปีกรุงเทพมหานคร” เรียบเรียงโดยสตีฟ แวน บิค และ จิระนันท์ พิตรปรีชา มาประกอบด้วยดังนี้

“กรุงเทพฯ มีรรรางสี่สาย สายยาวที่สุด (๙ กิโลเมตร) และมีผู้ใช้บริการมากที่สุด คือ สายบางคอแหลม ซึ่งเริ่มจากมุมตะวันออกเฉียงเหนือของวัดพระแก้ววังขนานกำแพงวัดไป เลี้ยวเข้าถนนเจริญกรุงจนสุดสายที่ถนนตก แต่ละวันมีผู้ใช้บริการรรรางสายนี้ถึง ๒๕,๐๐๐ คน ทำให้ต้องมีการเสริมรถฟ่วงเข้าไปอีกหนึ่งคัน รรรางสายสามเสนเริ่มจากต้นทางที่บางกระบือ มุ่งลงใต้ไปตามถนนสามเสน ผ่านเมืองไปติดกับสายบางคอแหลมที่สามแยกในย่านชุมชนจีน และสุดสายที่สถานีรถไฟสายปากน้ำบนถนนพระราม ๔

ส่วนรรรางสายอักษุวงศ์ซึ่งมีระยะวิ่งเพียง ๕๐๐ เมตร กับสายราชวงศ์ ๘๐๐ เมตรนั้น เป็นสาขาแยกออกจากสายใหญ่ที่ปากคลองตลาดกับทำนุราชวงศ์ ตามลำดับ ยังมีอีกสายที่วิ่งเลียบกำแพงพระนครด้านใน ก่อนถึงทศวรรษที่ ๑๙๓๐ มีรรรางเพิ่มขึ้นอีกคือสายสีลม-ประตูน้ำ สะพานยศเส-ประตูน้ำ และวัดเลียบ-นางเลิ้ง ทุกสายจะจอดรับผู้โดยสารที่ป้ายทุก ๔ นาทีในยามกลางวัน และทิ้งช่วงห่างขึ้นในยามกลางคืน...”

ปี่ซีซีรับทั้งนักเรียนประจำและนักเรียนไปเช้า-เย็นกลับ นักเรียนประจำ

ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนที่มีพื้นเพมาจากต่างจังหวัด มาจากทั่วประเทศ เพื่อนๆ มาจากบักซีได้ก็มาก เพราะชาวใต้โดยเฉพาะภูเก็ตมีฐานะค่อนข้างดี ถ้าไม่ส่งลูกๆ ไปเรียนป็นังหรือสิงคโปร์ก็จะส่งมาเป็นนักเรียนประจำในโรงเรียนชื่อดังในกรุงเทพฯ เช่นที่ปี่ซีซี ทางภาคเหนือจะน้อยกว่า เพราะปี่ซีซีมีโรงเรียนที่โรงเรียนน้องชื่อ ปรีนส์รอยแยลส์ อยู่ที่เชียงใหม่ คนเหนือจึงมีทางเลือกที่จะส่งบุตรหลานไปเชียงใหม่ได้

นักเรียนประจำสมัยนั้นน่าจะมียาว ๒๐๐ คน จากนักเรียนทั้งหมดประมาณ ๘๐๐-๙๐๐ คน โรงเรียนมีหอพักสำหรับนักเรียนประจำสองตึก เรียกว่าตึกเหนือ ตึกใต้ เป็นอาคารที่ปลูกขนานกันและตั้งฉากกับถนนประมวญ โดยมีตึกอำนวยการแบ่งกลางสองตึกนี้ หอพักปลูกเป็นอาคารสองชั้น ชั้นบนเป็นห้องนอนและชั้นล่างเป็นห้องเก็บตู้เสื้อผ้าของเด็กนักเรียน นักเรียนประจำทุกคนจะได้ตู้ไว้เก็บเสื้อผ้า สิ่งของ และหนังสือเรียนประจำตัวของใครของมัน

ทุกคนต้องดูแลความสะอาดเรียบร้อยของตัวเอง รวมทั้งบริเวณรอบๆ ตู้ด้วย เวลาไม่ใช้ก็มีกุญแจล็อกให้เรียบร้อย เพื่อกันปัญหาของหาย ความจริงแต่ละคนก็ไม่ได้มีสมบัติอะไรมากมายนัก นอกจากเสื้อผ้าและของใช้กระจุกกระจิกเท่านั้น ส่วนใหญ่เกือบไม่ต้องล็อกตู้ด้วยซ้ำไป ชั้นบนเป็นที่นอนรวม แบ่งเป็นห้องใหญ่ๆ ๓-๔ ห้อง แต่ละห้องมีเตียงขนาดเตียงผ้าใบวางเรียงกันเป็นแถว

ผมจำได้ว่ารุ่นผมมีเตียงสปริงใช้แล้ว ถ้าเก่าน้อยจะมีเสียงอออดแอตเวลาพลิกตัวไปมา คืบไหนดึงสนุกกันก็จะพร้อมใจกันเขย่าและกระโดดเล่นบนเตียง จนหัวหน้าหรือครูเวรต้องมาจัดการให้สงบ ที่นอนอยู่ในสภาพเก่าลึกลับหน่อย มีตัวเรือดที่ดูดเลือดคนเป็นของแถม ช่องว่างของทุกๆ เสาร์อาทิตย์ เราจะนำที่นอนไปทำความสะอาด ตากแดดเพื่อกำจัดตัวเรือดและแมลงต่างๆ

พวกเราเข้านอนตอน ๒ ทุ่ม ถึงตี ๕ เวลานอนนักเรียนทุกคนต้องเข้านอนปิดไฟหมด ง่วงหรือไม่ง่วงก็ต้องเข้านอน ตอนเช้าตี ๕ ปลูกตื่นพร้อมกันเพื่อดำเนินชีวิตประจำวัน แต่ละตึกจะมีหัวหน้าตึก ซึ่งเป็นนักเรียนโตที่ได้รับคัดเลือกให้ทำหน้าที่หัวหน้า มีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของสถานที่และความ

ประพุดิของน้องๆ หัวหน้าตึกคนหนึ่งที่ผมจำได้ดี เพราะเมื่อโตขึ้นแล้วยังมีการพบปะติดต่อกันอยู่บ้างคือ พล.ต.อ.ประทิน สันติประภพ อดีตอธิบดีกรมตำรวจจอมบู้ แก่เฮี้ยบนวด เล่นเอาพวกน้องๆ ไม่กล้าหือเท่าไร

ภารกิจประจำวัน คือ ตื่นเช้าอาบน้ำ ล้างหน้าแปรงฟัน ก่อนรับประทานอาหารเช้า ก่อนกินข้าวเช้าจะมีเวลาเล็กน้อย เพื่อวิ่งเล่นหรือท่องหนังสือ ถ้าเป็นหน้าร้อนตื่นตี ๕ เพื่ออาบน้ำพอนไหว แต่ถ้าเป็นหน้าหนาวต้องตื่นมาอาบน้ำตอนตี ๕ นี่โหดน่าดู เพื่อนๆ หลายคนรวมถึงผมเองด้วยก็มักถือโอกาสไม่อาบน้ำและใช้วิธีเช็ดๆ ถูๆ เพื่อให้พอนไหวไปได้ การอาบน้ำชนิดนี้เรียกว่าอาบน้ำไก่ ถ้าทำบ่อยๆ ก็จะถูกพรรคพวกเอามาล้อเลียนเป็นเรื่องสนุกไป

สถานที่อาบน้ำจะเป็นห้องโถงๆ ด้านหนึ่ง เป็นอ่างน้ำสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านยาวยาวตลอดห้อง ส่วนด้านกว้างก็จะกว้างประมาณ ๑-๒ เมตร เพื่อเก็บน้ำได้ปริมาณพอเพียง ความสูงประมาณ ๑ เมตร เพื่อให้นักเรียนเข้าไปยืนและใช้ขันตักน้ำมาอาบน้ำ อีกด้านหนึ่งของห้องจะยกพื้น เพื่อให้เด็กๆ ที่อาบน้ำแล้วขึ้นไปยืนเช็ดตัวให้แห้ง ผมเคยมีเรื่องเสียรู้เพื่อนเรื่องหนึ่ง

วันหนึ่งผมก็อาบน้ำสระผมตามปกติ ตอนที่สระผมก็ถอยห่างออกมาจากอ่างอาบน้ำ เพื่อไม่ให้ฟองแชมพูกระเด็นลงอ่าง ถอยมามากไปหน่อยไปยืนใกล้ๆ กับเพื่อนที่ยืนบนส่วนยกพื้นที่กำลังเช็ดตัวอยู่ ลักครู่รู้สึกมีอะไรอุ่นๆ ลงมาบนหัวเรา ลืมตาขึ้นมาดูจึงเห็นเพื่อนตัวดีใส่หัวเราไปหัวเราไป เราเกือบต้องวางมวยกัน ชีวิตนักเรียนประจำมีมุขตลก เศร้า และเฮฮา ที่จะเล่าอีกมากมาย

วัยเยาว์ - วันเก่าที่บ๊ิซซึ

ระหว่างที่รอทานอาหารเช้า เด็กๆ มีเวลาเล่นเกมหรือกีฬาเบาๆ หลายอย่าง สิ่งหนึ่งที่ผมชอบและค่อนข้างมีความสามารถคือการเล่นหมากรุกฮอส ผมเล่นจนเป็นแชมป์ประจำห้อง เพื่อนๆ รุ่นเดียวกันยอมยกให้ เช้าๆ ผมจะไปนั่ง

รอที่กระดานเพื่อรอทดสอบฝีมือกับใครก็ตามที่สนใจ ปิงปองเป็นกีฬาในร่มอีกประเภทที่พวกเรานิยมเล่น แต่มักรอไว้เล่นตอนบ่ายหลังเลิกเรียนแล้วเพราะเล่นแล้วเหงื่อซก

ถ้าเป็นกีฬารวมพวกเรานิยมเล่นฟุตบอลเป็นหลัก โรงเรียนมีสนามฟุตบอลมาตรฐานที่ล้าหน้าโรงเรียนทั่วไป ฟุตบอลจึงเป็นกีฬาอดนิยาม จนสมัยนั้นบีซีซีได้กลายเป็นแหล่งผลิตนักฟุตบอลทีมชาติออกมามากหลายคน ปรัชญาสำคัญข้อหนึ่งของบีซีซีคือ นักเรียนต้อง “เรียนเก่ง กีฬาดี และมีความสามัคคี” ผมเชื่อว่าพวกเราที่ผ่านสถาบันนี้ออกไป ได้รับปรัชญาข้อนี้ติดตัวไปไม่มากก็น้อย

เมื่อถึงเวลาทานอาหารไม่ว่าเช้า กลางวัน หรือเย็น พอทุกคนเข้าประจำที่พร้อมๆ กัน โดยแต่ละคนจะมีที่ประจำ ๖ คน หรือ ๘ คนต่อหนึ่งโต๊ะ แต่ละโต๊ะจะมีหัวหน้าประจำโต๊ะที่ดูแลความเรียบร้อย เมื่อครบเทอมก็แยกย้ายกันไป เปิดเทอมใหม่ก็จัดใหม่ เพื่อจะได้หมุนเวียนไปคุ่นเคยสนิทสนมกัน เนื่องจากเป็นโรงเรียนคริสเตียน ก่อนรับประทานอาหารทุกมื้อต้องมีพิธีขอบคุณพระเจ้า ความจริงนักเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคอะไรที่จะปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน

การรับประทานอาหารต้องมีระเบียบมูมมามไม่ได้ เมื่อเสร็จต้องรวบรวมชิ้นส่วนเข้าด้วยกันเพื่อแสดงว่าอิ่มแล้ว นิสัยนี้ติดตัวพวกเราไปเป็นคุณสมบัติประจำตัวเมื่อโตขึ้น อาหารหลักที่เป็นโปรตีนสมัยนั้นคือปลาหู ซึ่งมีมากมายในอ่าวไทย ราคาคงถูกกว่าปลาชนิดอื่นๆ พวกเราเจอเมนูปลาหูอาทิตย์ละ ๒-๓ ครั้ง จนเราขนานนามมันว่า ปลาหัวนรินทร์ บางวันเห็นแล้วอิมเลยก็มี

ปัจจุบันนี้ปลาหูเป็นปลาที่มีราคาแพง เพราะหายากหนึ่งและดีกับสุขภาพอีกอย่างหนึ่งดังที่ทราบกัน ปลาหูหรือปลาในตระกูลนี้มีไขมันดีช่วยลดไขมันในเส้นเลือดได้ ถ้านานๆ รับประทานอาหารสักทีก็อร่อยดีเหมือนกัน แต่มีอาหารจากโรงครัวอย่างหนึ่งที่ผมและเพื่อนๆ ชอบเป็นพิเศษ สิ่งนั้นคือข้าวตัง เวลาหุงข้าวให้คนจำนวนมากๆ ต้องใช้กระทะใบใหญ่ เมื่อสะเด็ดน้ำจนสุกดีแล้ว ถึงจะตักใส่หม้อเล็กๆ ไปตั้งตามโต๊ะ ข้าวที่ติดอยู่ก้นกระทะกลายเป็น

เป็นข้าวตังแม่ครัวจะลอกเก็บไว้ตากแห้ง พวกเราที่ยามหิวไม่มีอะไรรองท้อง ก็ได้อาศัยข้าวตังจากครัวนี้แหละเป็นของว่าง

การกินอาหารร่วมกันก็ต้องมีมารยาท ถ้าใครมือเดิบตักกับข้าวมากไป หัวหน้าโต๊ะก็มีหน้าที่คอยตักเตือน ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นว่าใครมือยาวสาวได้สาวเอา จะทะเลาะเบาะแว้งได้ แต่พอหัวหน้าโต๊ะไม่อยู่ บางคราวก็จะมีการทดลองวิทยายุทธนอกรูปแบบบ้างพอหอมปากหอมคอ เช่น ครั้งหนึ่งเมื่อรับประทานอาหารกันไปจนเกือบเสร็จแล้ว แต่ยังมีกับข้าวเหลือในจานกลางอยู่บ้าง เพื่อนคนหนึ่งเกิดหัวใสถ่มน้ำลายลงบนกับข้าวที่เหลือ เลยไม่มีใครอยากกินต่อ เพื่อนคนนี้เลยสวาปามที่เหลือจนหมด

ครั้งต่อมาไอ้เพื่อนคนนี้จะใช้มุมนี้อีก แต่คราวนี้พวกเราไม่พลาดทำอีกแล้ว ทุกคนพากันถ่มน้ำลายลงไปพร้อมๆ กัน เป็นอันว่าใครอยากกินก็กินต่อเถอะ นึกถึงการกินการอยู่ที่ผ่านมาแล้วคำพูดที่ว่า “กินข้าวหม้อเดียวกันต้องสามัคคีกัน” มีความหมายลึกซึ้งเหลือเกิน สำหรับนักเรียนบ้านหรือนักเรียนไป-กลับ โรงเรียนจะมีร้านอาหารทั้งคาวและหวานไว้บริการ ใครมีเงินค่าขนมก็ไปซื้อกินตามชอบใจได้ ในบรรดาร้านอาหารหลายๆ ร้านนั้น ร้านก๋วยเตี๋ยวเนื้อสดน้ำซันเจ๊กซุง จะเป็นร้านยอดนิยมที่พวกเราตั้งใจเป็นพิเศษ

เจ๊กซุงใจดีกับพวกเรา ถ้ากินน้ำก๋วยเตี๋ยวหมดขอเติมได้ เผลอๆ จะขอเติมทั้งน้ำและเส้นด้วยเจ๊กซุงก็ไม่รังเกียจ น้ำซุงของแกนั้นเลิศรสจริงๆ ไม่ทราบว่ามีสูตรลับอะไร มีเด็กโตๆ เคยปรารภว่า หรือแกใส่กัญชาไปเล็กน้อยเพื่อให้รสกลมกล่อม ป่านนี้เจ๊กซุงคงตายไปนานแล้ว สงสัยไปก็จะบาปเปล่าๆ อีกร้านหนึ่งที่เด็ดๆ นิยมไปอุดหนุน คือ รถเข็นผลไม้ที่ขายฝรั่ง มะม่วง ส้ม และสับปะรด ไม่ใช่เพราะผลไม้เขารอายนักหนาอะไร แต่เป็นเพราะมีโอกาสได้เสี่ยงโชคเล็กๆ น้อยๆ คือ ถ้าอยากกินส้มเขียวหวานฟรี หรือไม่ก็เสียเงินฟรี ก็เสี่ยงโชคทายกลับส้มว่า เป็นเลขคู่หรือเลขคี่ ถ้าทายถูกกินฟรี ถ้าผิดก็เสียเงินฟรีเหมือนกัน เรื่องนี้ถ้าครูอาจารย์ทราบอาจถูกทำโทษ เพราะโรงเรียนไม่ส่งเสริมการพนันเด็ดขาด

โรงเรียนได้ปลูกฝังนิสัยซื่อสัตย์สุจริตสอดแทรกไว้ในเวลาซื้อขนมด้วย

กล่าวคือ โรงเรียนจะวางขนมที่จะขายไว้บนโต๊ะ โดยไม่ต้องจัดใครไว้ดูแล ใครจะซื้ออะไรก็ไปหยิบเอาแล้วเอาเงินใส่กระป๋องไว้ตามราคา ระบบนี้เรียกว่าระบบเกียรติยศ (Honor System) ที่ถือว่าทุกคนมีความสุจริตและซื่อสัตย์ เป็นการฝึกอบรมที่น่าได้ประโยชน์ เพราะไม่เคยปรากฏว่ามีใครถือโอกาสคดโกงเอาขนมไปกินเปล่าๆ เลย พุดถึงขนมหรือของกินเล่นนั้น เด็กประจำจะเสียเปรียบเด็กไป-กลับ เพราะเด็กไป-กลับมีโอกาสได้ขนมติดตัวมาจากบ้านทุกวัน ส่วนเด็กประจำต้องซื้อเท่านั้น ดังนั้นเด็กประจำก็จะมีเพื่อนสนิทบางคนที่เป็นเด็กไป-กลับ และมีโอกาสได้ลิ้มรสขนมอร่อยๆ จากเด็กบ้านเป็นครั้งคราว

การให้สตางค์เด็กๆ ไปโรงเรียนเพื่อซื้อขนมนั้น แตกต่างกันไปแต่ละครอบครัว พ่อแม่บางคนให้เงินเด็กไปค่อนข้างมาก เพราะความหวังดีหรือสงสัยว่าลูกจะอดๆ อยากๆ แต่ทำให้เด็กนิสัยเสีย สูญๆ สูญๆ ตั้งแต่ยังเยาว์วัยได้ ผลออก เด็กประเภทนี้จะถูกเพื่อนๆ หลอกเอาเปรียบอีกต่างหาก แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเป็นเด็กดีมีน้ำใจและคิดเผื่อแผ่เพื่อนๆ ที่ยากจนก็จะเป็นการดี จึงยากที่จะสรุปได้ว่าผลดีผลเสียจะเป็นอย่างไร คนเป็นพ่อแม่ต้องคอยดูพฤติกรรมของลูกๆ เอาเองเป็นระยะๆ

เมื่อลูกผมโตจนเริ่มไปโรงเรียน ผมและภรรยากำหนดให้เงินค่าขนมลูกๆ พอสมควร ไม่มากจนเกินความจำเป็น แต่ก็ไม่น้อยจนอดอยาก ลูกสาวเป็นเด็กเรียบร้อย มีเท่าไรก็ใช้เท่านั้น แต่ลูกชาย ๒ คน มีเทคนิคและวิธีการหาค่าขนมเสริมที่ต่างกัน ลูกชายคนโตชอบเอาของเล่นบางประเภท เช่น รถ ไปให้เพื่อนๆ เล่นที่โรงเรียนแลกกับค่าตอบแทนเป็นเงินบ้าง เป็นขนมบ้างแล้วแต่โอกาส ส่วนลูกชายคนเล็กมีนิสัยรักมาก เงินบาทที่เป็นเหรียญได้ไปจากบ้านจะใส่กระเป๋ากางเกงนักเรียนและเอาหนึ่งสตีก์รัดกระเป๋เอาไว้กันตกหาย เวลาซื้อขนมกว่าจะล้วงออกมาได้คงทุลักทุเลพอสมควร ผลออก เพื่อนที่มีสตางค์มากหน่อยคงจ่ายแทนให้

แต่ลูกคนเล็กเป็นเด็กที่มีเพื่อนฝูงรักใคร่และจะชวนมาเล่นที่บ้านบ่อยๆ เดือดร้อนแม่ที่ต้องดูแลเพื่อนๆ ลูก ซึ่งบางครั้งมาค้างคืนต่อด้วย เข้าขึ้นก่อนส่งกลับบ้านต้องทำอาหารเข้าให้กินบ่อยๆ ครั้งหนึ่งเพื่อนเจ้าลูกชายคนเล็กมา

เล่นที่บ้านเป็นครั้งแรกได้พูดว่า “เอ! บ้านแกก็ดูพอมีสถานะ แต่ทำไมเวลาอยู่โรงเรียนแกใช้เงินเจียมๆ ซอบกล” เดี่ยวนี้ลูกๆ ก็โตกันหมดและมีลูกๆ ของเขาเองแล้ว นิสัยพอเพียงที่พ่อแม่สอนไว้คงพอติดตัวไปบ้าง

แต่รู้สึกว่าการหลายๆ จะถูกคุณยายหรือคุณย่าเอาใจมากกว่าพ่อแม่ของเขา จนบางครั้งถูกพ่อแม่เขาตำหนิว่าทำลูกเขาเสียหายหมด เวลาหลายๆ จะไปโรงเรียนคุณยาย คุณย่าจะแอบแถมค่าขนมไปคนละ ๒๐ บาทเป็นประจำ เวลาไปต่างประเทศ เสื้อผ้าที่ซื้อจะเป็นของฝากหลายๆ ทั้งหมด ตัวเองไม่ค่อยได้ซื้อเท่าไร คงเข้าทำนองกวาดชั้นลูกมากจนรู้สึกสงสาร เลยไปออกที่หลายๆ เป็นการชดเชย

ทุกวัยในวัยเด็ก สุขในวัยแก่

ภารกิจหลังอาหารเข้าก่อนเข้าห้องเรียนที่สำคัญอีกอันหนึ่ง คือ การเข้าห้องประชุมหรือที่ฝรั่งเรียกว่า แชนเปิล (Chapel) เพื่อรับฟังการอบรมประมาณ ๑๕ นาที เนื่องจากห้องประชุมนักเรียนได้ไม่หมด อาจารย์เจริญหรืออาจารย์อารีย์ก็จะมีภาระแบ่งเด็กเล็ก เด็กโตออกจากกัน เพื่อสะดวกในการพูดในเรื่องที่เหมาะสมกับวัย การอบรมนี้ได้ช่วยปลูกฝังนิสัยให้พวกเราเด็กประจำสำนักในความดี ความซื่อ ความสามัคคี ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา เป็นต้น และอื่นๆ อีกมากมาย ถึงแม้ว่าจะเป็นเด็กเหลือขอสักแค่ไหน ฟังบ่อยๆ ทุกวันก็คงซึมซาบเข้าไปบ้างไม่มากก็น้อย

ผมเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กสมัยก่อนเคารพครูบาอาจารย์ ไม่จู้จี้จ้านและไม่แสบเท่าสมัยหลังๆ การอบรมของโรงเรียนใช้หลักศาสนาคริสต์เป็นหลัก นอกจากมีโอกาสอบรมตอนเช้าที่กล่าวถึงเป็นประจำแล้ว พวกเรายังต้องเข้าโบสถ์ทุกๆ วันอาทิตย์ตามประเพณีของชาวคริสเตียน นับรวมๆ กันแล้วผมน่าจะเข้าโบสถ์มากกว่าไปวัดมาก ทั้งๆ ที่ยังเป็นพุทธศาสนิกชนตลอดมา เนื่องจากเป็นโรงเรียนคริสเตียน นิกายโปรเตสแตนต์ ไม่ใช่คาทอลิกซึ่งเข้มงวด

มากกว่า และถือเป็นการกิจสำคัญที่จะชักชวนให้คนที่ไม่ใช่คริสเตียนมานับถือศาสนาคริสต์ หรือที่เราเรียกแบบชาวบ้านว่าเข้ารีต

ทางโรงเรียนจึงไม่ได้พยายามที่จะชักชวนให้พวกเราเปลี่ยนศาสนา แต่ยึดถือหลักว่าสอนให้คนเป็นคนดีตามวิถีของเขาถือว่าได้บุญแล้วเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ เด็กๆ บีซีซีเมื่อเรียนจบมาแล้วจึงไม่ได้มีการเปลี่ยนศาสนากันเท่าไร

พวกเด็กๆ ที่นับถือศาสนาคริสต์ก็ไม่ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกว่าเด็กอื่นๆ แต่ประการใด ยกเว้นโรงเรียนอาจมีทุนพิเศษสำหรับบุตรหลานชาวคริสเตียนด้วยกัน ซึ่งไม่ใช่ของแปลกอะไร ผมมีเพื่อนรักที่สนิทสนมกันมาตั้งแต่เด็กจนโตทั้งคริสต์ก็มี พุทธก็มี ฮินดูก็มี เรารวมกันอยู่อย่างกลมเกลียว ถ้าการนับถือศาสนาไม่เป็นเรื่องสุดโต่งดังเช่นปัจจุบัน โลกคงสงบมากกว่านี้ สงครามหลายๆ แห่งที่พัวพันกับศาสนาคงไม่เกิดขึ้น

พูดถึงการเข้าโบสถ์เป็นประจำทุกวันอาทิตย์ของนักเรียนประจำ มีส่วนดีที่ปลูกฝังในเรื่องคุณธรรม ผ่านการสอนทางศาสนาของชาวคริสเตียน เราเข้าไปในโบสถ์ก็ได้รับฟังการสั่งสอนที่ดีเพราะทุกศาสนาในเนื้อหลักแล้วต้องการให้คนเป็นคนดี วิธีการเข้าถึงความดีอาจแตกต่างกันบ้าง แต่หลักใหญ่ๆ แล้วเป็นประโยชน์ทั้งนั้น จุดเด่นของศาสนาคริสต์ คือ คำสอนที่ว่า การให้เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าอื่นใด พระเจ้าโดยพระเยซูยอมตายเพื่อไถ่บาป ถือว่าเป็นการให้ชีวิตของตนเอง เพื่อผลประโยชน์ของมวลมนุษยชาติ

การให้รูปแบบที่เป็นรูปธรรมอีกอย่างหนึ่งคือ การบริจาคทรัพย์เพื่อทำนุบำรุงศาสนา เขาสอนว่าชาวคริสเตียนควรบริจาครายได้ประมาณหนึ่งในสิบเพื่อศาสนา ดังนั้นทุกๆ ครั้งที่เข้าโบสถ์จะมีช่วงหนึ่งที่มีการส่งพานหรือถูงรับเงิน เพื่อเปิดโอกาสให้ศาสนิกชนได้ทำการบริจาค เพื่อนบางคนมือบอนไม่บริจาคแล้วแถมล้วงมือลงไปกำเงินที่บริจาคไว้ออกมาเสียอีก ถ้าถูกจับได้มีสิทธิถูกไล่ออก พวกเราเด็กไม่ได้บริจาคอะไรกันหรอก เพราะเงินค่าขนมก็ไม่พอพกินอยู่แล้ว

ไม่รู้ว่เพราะเหตุที่ควรบริจาค ๑๐% ของรายได้เป็นสาเหตุหรือเปล่า หลังๆ มีการเรียกค่าคอมมิชชั่นจากการรับงานต่างๆ ๑๐% บ้าง สูงกว่านั้น

บ้างเป็นการตอบแทน การชำระหนี้บ้างหลงหรือการโกงกินโดยทั่วไป ส่วนทางกับคำสอนของศาสนาโดยสิ้นเชิง จริงๆ ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกถือว่าเป็นนิกายที่เข้มงวดและมีกระบวนการสร้างอาณาจักรด้วยเงินบริจาค และทรัพย์สินต่างๆ อย่างเด่นชัด จะเห็นได้ว่าอาณาจักรคาทอลิกหรือที่ชาวไทยเรียกว่า คริสตัง นั้นใหญ่โตและมีอำนาจมาก ถึงขั้นที่บางยุคบางสมัยสันตะปาปาซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดของนิกายนี้มีอำนาจมากกว่ากษัตริย์เสียอีก

สมัยนี้ศาสนาพุทธเองก็มีแนวโน้มที่จะเบี่ยงเบนไปทางสร้างอาณาจักรหรือวัดวาอารามที่ใหญ่โตกันมากขึ้น เกจิอาจารย์ พระดั่งๆ ที่มีผู้คนนับถือมากจรรายเกินกว่าเหตุ เพราะมีคนเอาเงินไปถวายท่าน ถ้าท่านเป็นพระดีเอาเงินไปทำคุณประโยชน์ เช่น สร้างโรงพยาบาล หรืออะไรประเภทนี้ก็ดีไป แต่บางแห่งไม่เป็นเช่นนั้น ทำให้ศาสนาพุทธอย่างที่คนพื้นๆ อย่างเรามีความเข้าใจผิดเพี้ยนไป

ผมไม่ได้บวชเรียนเมื่ออายุถึงเกณฑ์ตามประเพณี แต่มีโอกาสดับบวชเพื่อเป็นบุญกุศลให้เตี่ยและแม่เมื่ออายุมากแล้ว คือ สี่สิบเศษๆ ก็ได้เรียนรู้อะไรเล็กๆ น้อยๆ เพิ่มเติมตามควร โบสถ์ที่นั่นเรียนบิขีชีไปเป็นประจำชื่อโบสถ์สี่บั้งพันธวงศ์ อยู่ครึ่งทางระหว่างถนนประมวญกับตลาดบางรัก เวลาไปกลับ พวกเราเข้าแถวเดินไปเป็นระเบียบ สมัยนั้นรถไม่มากและถนนหนทางร่มรื่น การเดินระยะทางไกลๆ เช่นนั้นจึงสบายๆ และมีสิ่งจูงใจที่ทำให้พวกเรานักเรียนชายพอใจนัก คือ จะมีแถวนักเรียนหญิงจากโรงเรียนผดุงครรภ์ ซึ่งอยู่เยื้องๆ กับโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน ถือว่าเป็นเครือข่ายกันเดินไปโบสถ์เช่นเดียวกัน

ถ้าครั้งใดโชคดีก็จะได้เดินไปพร้อมๆ กัน แหกกันไปสนุกสนาน และมีเพื่อนบางคนได้คู่ครองจากโรงเรียนผดุงฯ ไปก็มี นอกจากพบปะกับนักเรียนหญิงตอนไปโบสถ์แล้ว ทุกๆ วันเสาร์ของสิ้นเดือน ทางโรงเรียนก็จะจัดให้มีการแสดงดนตรีบ้าง ฉายหนังให้ดูบ้าง โดยจะเชิญนักเรียนสาวฯ จากโรงเรียนผดุงฯ มาขับกล่อมให้หนุ่มฟังก็เคลิ้มดี

มีเพื่อนคนหนึ่งหลงเสน่ห์เพลง I Need You Now ซึ่งฮิตมากในสมัยนั้น

จากนักเรียนหญิงผู้หนึ่ง และมีการติดต่อเรื่อยมาจนได้แต่งงานกันในภายหลัง เวลาที่พวกเราอึดอัดที่สุด คือ วันอาทิตย์ตอนบ่ายหลังกลับจากโบสถ์ และรับประทานอาหารเที่ยงเรียบร้อยแล้ว โรงเรียนกำหนดให้ช่วงนี้เป็นเวลานอนกลางวัน ไม่มองก็ต้องเข้าห้องนอนเงียบๆ มันช่างทารุณสำหรับวัยเด็กมาก มีดีหน่อยคือ พอหมดเวลานอนแล้ว อาจารย์จะมีอาหารว่างพิเศษไว้เลี้ยงพวกเด็กๆ ถ้าไม่เป็นขนมปังหวาน บางครั้งจะมีราดหน้าจากร้านแถวๆ วัดแขก ช่วยชดเชยเวลาที่เสียไปกับการอยู่เงียบๆ ได้เป็นอย่างดี ในวัยเด็กถูกบังคับให้นอนในเวลาที่ไม่อยากนอนเป็นความทุกข์ แต่พออายุมากขึ้นถึงระดับหนึ่ง การงีบหลับหลังอาหารกลางวันช่างเป็นความสุขที่หาได้ยาก เพิ่งมารู้สึกธรรมดาเมื่อตอนเราเริ่มแก่เข้าที่เสียแล้ว

ถึงจะแพ้แต่เชื่อว่าใครจะรังแกได้

นักเรียนประจำก็เหมือนกับเยาวชนทั่วๆ ไป มีทั้งกลุ่มที่รักเรียน กลุ่มที่ไม่ชอบเรียนแต่ไม่เกเร กลุ่มที่ไม่ชอบเรียนและเกเรอีกต่างหาก และกลุ่มอื่นๆ ที่มีประเภทที่สมัยนี้เรียกว่าตุ๊ดหรือเกย์รวมอยู่ด้วย สมัยก่อนคำว่า ตุ๊ด หรือเกย์ ยังไม่เป็นที่นิยม เพื่อนๆ มักใช้คำว่า ถั่วดำ เป็นนิยามสำหรับเด็กกลุ่มนี้เด็กเล็กๆ ที่เข้าเรียนประจำ ถ้าปรับตัวได้ เข้ากับเพื่อนฝูงได้ ก็อยู่ได้อย่างมีความสุข แต่ถ้าปรับตัวไม่ได้เข้ากับคนอื่นไม่ได้ หรือไปรวมอยู่กับกลุ่มเกเรก็จะมีปัญหาในการเรียนถึงขั้นที่อาจอยู่ไม่ได้ การอยู่ในกลุ่มคนหมู่มากอาจมีการข่มเหงรังแกหรือข่มขู่บ่อยๆ เด็กที่เข้าใหม่มักถูกทดสอบ ถ้าใครดูแลตัวเองได้ก็อยู่อย่างปกติสุข ถ้าเป็นคนอ่อนแอ ถูกทดสอบแล้วทนไม่ไหว ก็ตกเป็นลูกไล่ของกลุ่มอิทธิพลไป

นี่คือการเรียนรู้นอกระบบ เป็นการฝึกหรือทดสอบ และเสริมสร้างอุปนิสัยของนักเรียนประจำที่เจริญเติบโตมาได้ ปัจจุบันจะได้ยินข่าวที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในโรงเรียนหลายแห่ง ที่เด็กมีอิทธิพลข่มขู่รังแกและข่มขู่เด็ก

อื่นๆ บางโรงเรียนถึงขั้นทำให้เด็กที่ถูกข่มขู่ขวัญเสียไม่กล้าไปเรียน เดือดร้อน ผู้ปกครองต้องมาจัดการกับเรื่องเหล่านี้ ผมว่าโชคดีที่เด็กเหล่านี้ยังมีผู้ใหญ่ที่สามารถช่วยเหลือได้ สมัยก่อนถ้าเป็นนักเรียนประจำละก็ตัวใครตัวมัน อาศัยครูอาจารย์หรือผู้ปกครองคงไม่พอเพียง ที่บิซซีเด็กประจำมีระบบการตัดสินเรื่องการวิวาท หรือไม่พอใจกันด้วยระบบชกกันตัวต่อตัวจบแล้วจบกัน แพ้ชนะไม่ใช่ประเด็น สนามประลองยุทธ์ของพวกเราคือ โรงช้าง

โรงช้าง คือ อาคารเรียนสำหรับเด็กประถม แต่ถูกขนานนามว่าโรงช้าง เพราะอาคารหลังนี้เคยเป็นที่เลี้ยงช้างสมัยญี่ปุ่นบุกประเทศไทย เพื่อเดินทัพไปตีพม่าต่อไป ส่วนหนึ่งของโรงเรียนเป็นที่พำนักของทหารญี่ปุ่น เวลาประลองหมัดๆ มวยๆ สำหรับพวกเรานั้น ถ้าเด็กเล็กก็มือเปล่า ถ้าเด็กโตหน่อยก็ใส่นวมเพื่อป้องกันการบาดเจ็บเกินกว่าเหตุ โดยจะมีพวกพี่ๆ เป็นกรรมการให้ มีครั้งหนึ่งที่ผมมีโอกาสได้ใช้พื้นที่ตรงนี้ จัดการกับความขัดแย้งกับเพื่อนรุ่นเดียวกัน สมัยเป็นเด็กผมตัวค่อนข้างเล็ก เวลาเข้าแถวไม่อยู่หัวแถวก็ต้องอยู่ท้ายแถวแล้วแต่กรณี และมักโดนเพื่อนรุ่นเดียวกันที่ตัวโตกว่าแหย่เป็นประจำ บางครั้งบางครั้งถ้ารุ่นพี่มันได้ก็ลุกขึ้นเตะพวกเด็กๆ ตัวเล็กเอาด้วย

ครั้งที่ต้องทำเพื่อนไปเผด็จศึก เพื่อจะได้รู้แล้วรู้รอดนั้น เป็นเพราะไอ้เพื่อนคนนี้ชอบวิ่งมาตบหัวเป็นประจำ จนทนไม่ไหว เลยทำว่าไปชกกันตัวต่อตัวดีกว่าจะได้หายแค้น ผลวันนั้นปรากฏว่าจบลงด้วย ผมตาบูด ปากปลิ้น เพราะโดนหมัดตีหลายครั้ง แต่หลังจากวันนั้นแล้ว ไอ้เพื่อนคนนี้ไม่มาตบแยกกับผมอีกเลย ถึงจะแพ้แต่ก็ได้รับการยอมรับว่า เราไม่ใช่คนที่ใครจะมารังแกได้

จากวันนั้นมาผมเริ่มหัดมวยเพื่อไว้เป็นอาวุธป้องกันตนเอง พี่คนหนึ่งชื่อ ชื่น บัตตพงศ์ เป็นนักมวยสมัครเล่นของโรงเรียน และต่อมาเป็นครูสอนในโรงเรียน เอ็นดูผมจึงฝึกมวยให้ แต่ครูชื่นต่อยมวยสากลอย่างเดียว จึงไม่ชำนาญศิลปะมวยไทย หลังจากผมฝึกมวยสากลได้สักพัก ได้มารู้จักคุ้นเคยกับคนถีบสามล้อประจำโรงเรียน เป็นคนอีสานซึ่งเป็นมวยไทย ผมจึงได้ฝึกมวยไทยกับนักถีบสามล้อ ได้เตะกระสอบทรายที่เขาใช้ฝึกมวยเขาเองเป็นประจำ

เมื่อขึ้นมัธยมแล้วต่อยมวยเป็นเลยพอดูแลตัวเองได้

ผมมีเพื่อนรักซึ่งเป็นคนบ้านเดียวกัน อายุเท่ากันและเข้าโรงเรียนพร้อมกันอยู่คนหนึ่ง เข้าใจว่าเตี้ยและแม่เป็นคนผากเพื่อนคนนี้ ซึ่งเป็นลูกพ่อค้าในตลาดเข้าโรงเรียนพร้อมๆ กับผม เขาชื่อประเสริฐ แซ่บู๊ ก่อนที่จะเปลี่ยนมาใช้ชื่อนามสกุลไทยภายหลัง ไอ้เสือนี่มีชื่อในรุ่นเดียวกันไม่มีใครแข็งแรงหรือมุกทะลุเท่าเพื่อนคนนี้ ผู้ไม่ถอย ไม่ว่าจะตัวเล็กตัวใหญ่อย่าแหลมหน้าเข้ามา เขาเป็นนักสู้ แต่ไม่เกร ไม่หาเรื่องใครก่อน แต่ไม่ยอมใคร

เมื่อครั้งที่ผมต้องขึ้นเวทีต่อยกับเพื่อนจนตาปูดนั้น ความจริงไอ้เสือนั้นขันอาสาว่า “กูเอง” แต่ผมบอกว่าไม่ได้ ถ้าทำอย่างนั้นเรื่องจะไม่จบ เพื่อนคนนี้มีวีรกรรมเยอะ เมื่อโตขึ้นมีเรื่องราวที่จะเล่าได้อีกมาก ไปมีอาชีพทำไม้ค้ำไม้ซึ่งเป็นอาชีพที่เสี่ยงต่อชีวิตหลายประการ เขาผ่านพ้นมาได้ แต่ที่น่าเสียใจคือเขามาเสียชีวิตเพราะถูกลอบยิงหลังวางมือจากอาชีพทำไม้ แล้วมาช่วยน้องชายผมดูแลไร่อ้อยของโรงน้ำตาลที่น้องชายเป็นเจ้าของ เมื่อถึงโอกาสจะเล่ารายละเอียดเรื่องนี้ต่อไปในข้างหน้า

เพื่อนร่วมรุ่นที่รวมทั้งนักเรียนประจำและนักเรียนบ้านของผม มีจำนวนร้อยละ ไม่มากนัก เลยรู้จักกันหมด สนิทบ้าง ไม่สนิทบ้าง ถ้าอยู่ประจำด้วยกันจะใกล้ชิดและสนิทมากหน่อย เดี่ยวนี้เวลาสังสรรค์รุ่นยังพอรวบรวมได้ ๓๐-๔๐ คน ส่วนอีกหลายคนลงไปแล้ว อีกไม่นานคงถึงเวลาสังสรรค์รุ่นในภพอื่น ตอนนั้นคงพร้อมกันมากกว่าภพนี้ ขอเอ่ยชื่อนักเรียนประจำที่ใกล้ชิดมากที่สุดสัก ๓-๔ ชื่อพอเป็นกระสาย ณ ที่นี้ ปีกเทียว แซ่ตั้ง เป็นลูกหมอจากนครปฐม มีบทบาทสำคัญในการไปเรียนต่อต่างประเทศของผม เป็นเพื่อนรักที่ยาวนานและติดต่อกันเป็นประจำถึงปัจจุบัน จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลนี้ในบทหลังๆ ศรีวิทย์ เข้มเจริญ (พ.ต.อ.) เป็นลูกหมอจากฉะเชิงเทรา เป็นหมอผีประจำตัวผม หมอผีนะครับไม่ใช่หมอผี

ตอนเด็กๆ ผมเป็นผีเสมอๆ ขึ้นทั่วไปหมด แขนบ้าง ขาบ้าง การบ่งผีเอาหัวและหนองออกต้องรองจนกว่าผีสุก ระหว่างนั้นทั้งเจ็บทั้งปวดน่าดู ถ้าใครถูกใกล้ๆ ผีเป็นต้องร้องโอยๆ ศรีวิทย์มีหน้าที่บ่งผีให้ผม ซึ่งไม่เสียแรงมีพ่อ

เป็นหมอ ศรีวิทย์เป็นตำรวจได้ยศสูงสุดเป็นพันตำรวจเอก ผมถามว่า “ทำไม
มึงไม่ได้ติดนายพล” เขาตอบโดยไม่ลังเลว่า “กูไม่มีเงิน” คิดเอาเองครับ...

บัณฑิต ผลประสิทธิ์ ลูกทนายความชื่อดังของจันทบุรี พ่อบัณฑิตสะสม
พลอยเมืองจันทน์ไว้มากมาย ไม่ต้องทำอะไรก็เหลือกินแล้ว แต่เขาเลือกเป็น
ทนายความตามรอยพ่อ เจริญศักดิ์ (พล.อ.) และชุมพล เพียงธรรม ลูกเจ้าของ
ร้านไทยนคร ผู้ผลิตเครื่องเงินที่มีชื่อเสียงที่สุดในยุคนั้น มีงานสำคัญหลายชิ้น
อยู่ในพระราชวัง เจริญศักดิ์เอาดีทางทหาร จบโรงเรียนนายร้อยจากสหรัฐ
ส่วนชุมพลเอาดีทางธุรกิจจบจากเยอรมนี

สพรุ่ง หริตวร ไปเรียนหมอและประกอบอาชีพต่างประเทศ หายสาบสูญ
ไปเลย ใครพบเห็นช่วยแจ้งที่อยู่ด้วย

พิชัย วิชัยดิษฐ เป็นนักเรียนประจำรุ่นน้องสนิทกันมากตอนเรียน
หนังสือ โตขึ้นไม่ค่อยได้พบเท่าไร พิชัยเป็นข้าราชการอยู่กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์ เขาวิน สุวรรณสถิต ญาติๆ กับผม เรียนสูงกว่าเราปีหนึ่ง เรียนจบ
จากต่างประเทศแล้วกลับมาค้าขายข้าวสบายๆ

ส่วนนักเรียนไปกลับที่ผมขอกล่าวถึงมีดังนี้ เกียรติกร เลขะกุล, เจตน
วิงประวัตติ, จิระศักดิ์ ประทีปะเสน, นิตย พิบูลสงคราม, ประภา สมุทรโคจร,
ปราโมทย์ ชพานนท์, มั่น พัทโนทัย, มนัส วงษ์มาส, มนุ เลขะกุล, วรพงศ์
ตันทติลล, วรพงศ์ จันทระอุไร, วิทย์ รายนานนท์, วิโรจน์ ดาวมณี, อารักษ์
ชาตรุปะมัย, อาภัสพงศ์ พูลผล, อุภาศิริ กฤษณามระ, อลงกฎ ชูตินันท์, อด
สูมิตร (พล.ต.)

ไม่เรียนและดงแบ้ง

ความเสี่ยงอีกประเภทที่ชีวิตนักเรียนประจำต้องเผชิญ คือ อบายมุข
ถึงแม้โรงเรียนจะดีแค่ไหน ครูอาจารย์จะเข้มงวดและกวดขันความเป็นอยู่แค่
ไหนก็ตาม แต่ธรรมชาติมนุษย์เมื่อมาอยู่ร่วมกันมากๆ มักจะมีสิ่งล่อใจ อย่าง

การเล่นไพ่ การพนันเล็กๆ น้อยๆ เช่น ทอยกอง บันแปะ เลยไปถึงการสูบบุหรี่ เข้ามาลงใจเป็นเรื่องธรรมดา โชคดีที่สมัยก่อนไม่มียาเสพติดประเภทรุนแรง แพร่หลายอย่างปัจจุบัน

สิ่งเหล่านี้นักเรียนประจำส่วนใหญ่ รวมถึงผมเองด้วยได้ผ่านหรือลิ้มรสมาแล้ว อยู่ที่ที่เราสัมผัสกับมันเพื่อผ่านให้พ้น หรือผูกติดจนทำให้เสียคนได้ นักเรียนประจำยุคนั้นมักจะเล่นไพ่ป๊อก มาเก๊า เผล และโป๊กเกอร์ เป็นแทบทั้งสิ้น การหัดสูบบุหรี่ก็เป็นแฟชั่นในสมัยนั้นเช่นกัน เวลาหัดสูบบุหรี่ต้องไปหัดสูบในห้องส้วม เพราะห่างหูห่างตาครูและอาจารย์ โชคดีที่ผมลองแล้วไม่ชอบ จึงไม่เคยสูบบุหรี่อีกเลยตั้งแต่เล็กจนโต ทำให้ประหยัดสตางค์ไปได้เยอะ

พูดถึงเรื่องเล่นไพ่ ต้องขอกล่าวถึงเพื่อนรุ่นพี่ที่อยู่บ้านติดกันที่สุพรรณบุรี เขาชื่อ ลี้ม ผมเรียกว่า “เฮียลี้ม” แกเป็นลูกของเพื่อนแม่ชื่อ ม่วย ผมเรียกท่านว่า “แม่ม่วย” เฮียลี้มตอนเล็กๆ ชอบการพนันและมักไปมั่วสุมอยู่ที่บ่อนเป็นประจำ โตขึ้นจึงเป็นนักพนันตัวยง ไปหากินถึงอีสาน เป็นเศรษฐีร่ำรวย แต่จบชีวิตด้วยการถูกลอบสังหารที่ขอนแก่น เพราะเรื่องของการพนัน ตอนที่ผมเข้าเรียนประจำที่คริสเตียนแล้ว เวลากลางบ้านก็ไปวิ่งเล่นกับเฮียลี้มเป็นครั้งคราว แกสอนวิธีการเล่นไพ่ พอเป็นและมีความรู้พอตัว ไม่เป็นเหยื่อใคร ดังนั้นเวลาอยู่ประจำและมีการตั้งวงเล่นไพ่นั้นบ้าง ผมพอเอาตัวรอดได้

การหนีโรงเรียนเพื่อแอบไปทำกิจกรรมนอกหลักสูตรหลายๆ ประเภท เช่น เทียวเล่นหรือแทงสนุกเกอร์ก็มีเป็นประจำ เด็กๆ ที่หนีเรียนจะมีทั้งประเภท แก่แดดเงาจริงเป็นส่วนใหญ่ แต่บางครั้งพวกเด็กเรียนติดตามไปสนุกกับเขาบ้าง มีบันทึกความทรงจำที่ซ้ำซ้อน เกี่ยวกับเรื่องหนีโรงเรียนไปแทงสนุกเกอร์ของเพื่อนๆ ที่เขียนไว้โดย พ.ต.อ.ศรีวิทย์ เจียมเจริญ ในหนังสือครบรอบ ๓๐ ปี พวกเราเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ขอคัดย่อมาไว้ที่นี้ดังนี้...

“ในสมัยเรียนชั้น ม.๔ พวกเราเด็กโตๆ ยิ่งออกฤทธิ์ออกเดชกันมาก ผิดกับเพื่อนที่หน้าชั้น ตั้งหน้าตั้งตาดูหนังสือเรียนเพื่อหวังสอบให้ได้สัก ๘๐-๙๐% เพื่อจะได้สอบเข้ามหาวิทยาลัยฯ-ธรรมศาสตร์-เกษตร พวกหลังชั้นแต่ละคนเห็นสังขรณ์ขอสอบผ่านแค่ ๕๐.๐๑% ก็พอแล้ว หลายคน

จึงหันไปเริ่มเรียนสนุกเกอร์ ใหม่ๆ ไปฝึกแทงกันเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ พอตอนหลังๆ ชักสนุก มากเข้าเลยหนีโรงเรียนในวันที่เรียนหนังสือ ไปซ้อมมือที่ซอยตรงข้ามกับถนนประมวญคนละฝั่งถนนสีลม เพียงแค่เดินข้ามสะพานเท่านั้นเป็นที่ลับตา ซอยไม่ตัน มีทางหนีที่โล่ง ทุกคนจึงชอบใจ พวกผู้ปกครองจึงมาพ้องอาจารย์อารีย์อยู่บ่อยๆ ท่านจึงให้ครูเดินไปดู ระยะเวลาหลังจากเราทำตัวเป็นเด็กดีจนครูตายใจ

บ่ายวันหนึ่งเลยนัดกันไปเล่นสนุกเกอร์สิบกว่าคน พวกนี้มีสัญชาติญาณในการระแวงตัวสูง ไม่ว่าจะนั่งตมโถเลี้ยง กินก๋วยเตี๋ยว กินขนมถั่วดำ หรือยืนใช้ซอล๊กฝนหัวคิว ตาจะคอยดูทางปากซอยอยู่เสมอ ขณะที่กำลังขึ้นเกมที่สาม ถึงคราววิทย์จะต้องแก้สนัก เนื่องจากวิทย์เป็นคนตัวเล็กที่สุดในชั้นเรียน จึงขอร้องให้มานพอุ้มขึ้นไปแทงลูกขาวที่อยู่กลางโต๊ะบิลเลียด มานพอุ้มวิทย์ได้สักครู่ก็วางวิทย์ไว้บนโต๊ะ วิทย์ไม่ว่าอะไรเพราะตามัวแต่ดูว่าจะแก้สนักยังไง วิทย์คิดว่ามานพคงจะเมื่อยเลยวางตัว กะว่าเดี๋ยวคงจะอุ้มขึ้นแทงลูก วิทย์ไม่ได้หันไปสำรวจดูเลยว่า

ขณะนั้นเพื่อนๆ ที่นั่งและยืนอยู่ในโรงบิลเลียด รวมทั้งมานพได้คว่ำกระเป๋ารี้นหายวับไปกันหมดแล้ว วิทย์พอรอนานเลยตะโกนขึ้นว่า ‘อ้านพ อุ้มกู...เร็วๆ...’ แทนที่จะอุ้ม ครูมุขใช้ไม้คิวสะกิดสีข้าง วิทย์เลยร้องว่า ‘...เฮ้ย อย่าเล่น กูจี้จี้’ พอวิทย์เอี้ยวตัวมาบิดไม้คิว เห็นเป็นครูมุขยืนอยู่แทนที่มานพ วิทย์ตั้งท่าจะคลานหนีไปทางหัวโต๊ะบิลเลียดอีกด้านหนึ่ง ครูมุขจึงจับข้อเท้า วิทย์ไว้ วิทย์เลยมือตีนอ่อนค่อยๆ พลิกตัว นอนหงายบนโต๊ะบิลเลียดยกมือพนมระหว่างอกเหมือนท่าคนตาย หน้าซีดตัวสั่นพลางพูดเบาๆ ว่า ‘...ผมเปล่า เล่น ผมมาตามเพื่อนให้กลับไปเข้าห้องเรียน...’

ครูมุขเลยพูดว่า ฟรุ้งนี้ ๑๐ โมงเข้าพาเพื่อนๆ ที่หนีไปมาหาฉัน...คนไหนไม่ไปให้เขียนชื่อส่งไปด้วย ทำที่วิทย์นอนยกมือไหว้ครูเหมือนกับพระเอกหนังแขกที่พนมมือขอชีวิตกับเจ้าแม่กาลิ ตอนโดนเจ้าแม่กาลิเหยียบบอก พอตอนเย็นหลังเลิกเรียน หลายคนไปพบกันที่มุมร้านกาแฟ ถนนปั้นติดกับวัดแขก เพื่อต้องการทราบข่าวความคืบหน้าจากวิทย์

หลังจากวิทย์เล่าให้เพื่อนฟังแล้ว มานพล่ำทักวิทย์ว่าชื่อถูกห้ามเขียนส่ง เพราะเมื่อคราวที่แล้วอาจารย์เจริญออกมาจับเอง ฎเขียนใบทัศนพบนิ้ว ถ้าคราวนี้โดนอีก อาจารย์จะเรียกพ่อภูมาคงเรื่องใหญ่ ถ้าส่งชื่อถูก ฎถูกตีก็ตีเตะเอ็งตามจำนวนนั้น วิทย์กลับไปบ้านนอนไม่หลับ คิดไม่ตกว่าทำยังไงดี เพราะจะโดนทั้งไม้เรียวและโดนทั้งแข้ง

เช้าวันรุ่งขึ้นวิทย์ออกจากบ้านมาแวะบ้านเพื่อน ยอมลงทุนยื่นตากแดดทั้งวันและเคี้ยวใบแก้ว เย็นกลับไปออกดกับแม่ว่าไม่สบายปวดหัวตัวร้อนเลยได้ลาป่วยอีก ๒ วัน”

ในทางตรงกันข้ามกับความเสียง โอกาสในการสร้างคนและสร้างนิสัยที่ดีก็มีอยู่มาก การมีวินัย การรู้จักอยู่ร่วมกัน การเล่นกีฬาหลายๆ ประเภท ความรักเพื่อนพ้อง ความสามัคคี ถูกหล่อหลอมจากการใช้ชีวิตประจำวันร่วมกันในกลุ่มคนหมู่มาก ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับเพื่อนฝูงเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต

เมื่อโตขึ้นต้องทำงานร่วมกับคนอื่น ก็ได้อาศัยศิลปะเหล่านี้ไปใช้ได้ อย่างดี สิ่งหนึ่งที่ผมได้ติดตัวมาจากการอยู่ประจำ คือ นิสัยรักการอ่าน

ตอนเด็กๆ พวกเราชอบอ่านการ์ตูนและหนังสืออ่านเล่นกันเป็นประจำ ถ้าว่างเว้นจากการเล่นกีฬาหรือเกมต่างๆ แล้ว หนังสืออ่านเล่นในห้องสมุดบ้าง หรือซื้อหามาเองบ้างก็เป็นเครื่องบันเทิงใจได้ดี รุ่นนั้นหนังสืออ่านเล่นที่ติดตลาดที่สุดก็คือ ชุดสามเกลอ (พล นิกร กิมหงวน) ของ ป.อินทรปาลิต หรือหนังสือผจญภัยของ น้อย อินทนนท์ เป็นต้น ส่วนหนังสือกำลังภายในคงยังไม่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับมากนัก ผมเลยไม่ใช่แฟนกำลังภายใน พวกเราที่เป็นแฟนคุณ ป.อินทรปาลิต จะเก็บเงินลงขันไว้คอยซื้อหนังสือชุดสามเกลอเป็นประจำ

เมื่อมีเล่มเดียวสำหรับหลายๆ คน วิธีที่ดีที่สุดที่จะไม่ต้องแย่งกันก็คือ นั่งรวมกลุ่มแล้วมีคนอ่านดั่งๆ ให้ฟังทั่วกัน ผมมีหน้าที่เป็นคนอ่านเสมอๆ ไม้รู้ว่าเพราะเสียงดี หรือไม่ฉลาดเท่ากับคนอื่นๆ ที่นอนเอกเขนกฟังสบายๆ แต่จากการอ่านเป็นประจำนี้ ฝึกให้ผมชอบการอ่านจนเป็นนิสัย การชอบอ่าน

หนังสืออ่านเล่นเป็นประจำ ทำให้เกิดเหตุที่ต้องถูกทำโทษประจานหน้าแถว
ได้เหมือนกัน

เหตุเกิดจากวันหนึ่ง ขณะกำลังอ่านหนังสือเพลินๆ ในห้องทำกรบ้าน
ครูหนุ่มคนหนึ่งเดินมาพบเข้าจึงรีบหนังสือไป ความโกรธที่กำลังอ่านมันๆ และ
ถูกขัดจังหวะ ผมจึงถามว่าครูไม่มีปัญญาซื้อหนังสืออ่านเองหรือจึงมาเอาของ
ผมไป ผลคือต้องขอขมาครูต่อหน้าแถวเป็นการประจานความผิด!

ไพลี่ยน

นักเรียนประจำที่อายุยังน้อย จะไม่ได้รับอนุญาตให้ออกนอกโรงเรียน
ตามลำพัง ถ้าจะไปไหนก็ต้องมีผู้ปกครองมารับ หรือไม่ก็ต้องไปเป็นหมู่คณะ
โดยมีครูนำ ส่วนเด็กโตนั้นจะได้รับอนุญาตให้ออกนอกโรงเรียนเพื่อไปเที่ยว
หรือทำธุระส่วนตัวได้ในวันเสาร์ พวกเราจะได้รับค่าขนมวันละ ๒ บาท จาก
อาจารย์อารีย์ทุกๆ วัน ส่วนเด็กโตจะได้รับเป็นรายสัปดาห์สัปดาห์ละ ๑๕ บาท

ผมจำได้ว่าเมื่อโตพอจะได้รับเงินเป็นรายสัปดาห์นั้นตื่นตื่นมาก เพราะ
ถือว่าเป็นความรับผิดชอบอย่างใหญ่โต ตอนเล็กๆ ไม่ได้ออกนอกโรงเรียนก็
ไม่คิดมาก วิ่งเล่นกันอยู่สนุกตามภาษา พอโตแล้วมีสิทธิไปเที่ยววันเสาร์ ก็มัก
จะชักชวนกันไปดูหนังเป็นส่วนใหญ่ ตอนนั้นแถวๆ วังบูรพาเป็นย่านพักผ่อน
วันสุดสัปดาห์ที่ดีที่สุด เพราะมีโรงหนังใหม่ๆ ถึง ๓ แห่ง อยู่ติดๆ กัน คือ คิงส์
ควีน และแกรนด์ ถ้าอยากดูหนังไปย่านนั้นก็เลือกดูโรงที่เราชอบได้สะดวก
ส่วนใหญ่ดูเสร็จแล้วก็มักจะเดินเล่นกินขนมวงเวียนแถวๆ นั้นสักพัก ก็ได้เวลา
กลับโรงเรียน

พอถึงวันเสาร์ที่ไร พวกเด็กโตๆ หลายคนจะตื่นเช้า พิถีพิถันอาบน้ำ
หวีผมแต่งตัวโก้เป็นพิเศษ ก็โก้ในชุดนักเรียนนั่นแหละ รองเท้าก็ขัดมันวับมา
ตั้งแต่คืนวันศุกร์โน้น ชุดนักเรียนคือกางเกงขาสั้นสีดำ เสื้อสีขาว กางเกงขาสั้น
ต้องไม่สั้นนัก ตามมาตรฐานเลยเข้าได้เพียงเล็กน้อย พวกวัยรุ่นสมัยนั้นก็เหมือน

สมัยนี้ ถ้าห้ามอย่างก็ต้องพยายามทำสิ่งที่ห้าม บางคนเอากางเกงขาสั้นประเภทสั้นมากๆ พกติดตัวไปเปลี่ยนข้างนอก เวลาเดินเล่นจะได้ดูเท่เป็นพิเศษ

สมัยนี้แฟชั่นเปลี่ยนไป จากขาสั้นต้องยาวปรกเข่าดูเซ็กซี่ เมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อน ส่วนทรงผมนั้น ตามกฎโรงเรียนนักเรียนต้องตัดผมสั้นทรงทหารเกณฑ์ประมาณนั้น แต่ก็มีพวกชอบลองดีปล่อยผมยาวบ้าง จนอาจารย์อารีย์จับไปกล้อนผมหน้าแถวเป็นตัวอย่าง มีอยู่พักหนึ่งที่เอลวิส เพรสลีย์ดังกระหึ่ม ตัดผมทรงลานบินแสดงหนังรับบทเป็นทหารอเมริกันมารบแถบเอเชีย ทำให้พวกเรานิยมตัดผมทรงลานบินกันอยู่นาน ทำให้ช่วงนั้นครูอาจารย์พอใจมาก เพราะไม่ต้องจ้ำจี้จ้ำไชเรื่องไว้ผมยาว

นอกจากวันเสาร์แล้ววันหยุดพิเศษ เช่น วันปิยมหาราช และวันงานฉลองรัฐธรรมนูญในเดือนธันวาคม ที่บริเวณพระที่นั่งอัมพรสถาน ก็เป็นอีกโอกาสที่จะได้ไปเที่ยวนอกโรงเรียน วันปิยมหาราชนั้นจะเป็นงานกลางวัน พวกเราจะไปเดินเล่นแถวบริเวณพระบรมรูปทรงม้า ดูสาว ๆ บ้าง เฮฮากันบ้าง ตามถนัด ส่วนงานวันรัฐธรรมนูญนั้น เป็นงานใหญ่ประจำปี จัดตอนกลางคืน ต่อเนื่องหลายวัน เป็นงานที่ผู้ใหญ่สมัยนั้นนิยมมาก ต่างเตรียมแต่งชุดราตรีไปเดินประกวดประชันความงามกันอย่างหลากหลาย อากาศในเดือนธันวาคมก็เย็นสบาย

ความจริงในสมัยนั้นแม้กระทั่งเดือนตุลาคมอากาศก็เริ่มเย็นแล้ว พวกเราเคยต้องใส่เสื้อกันหนาวไปเดินแถวๆ พระบรมรูปทรงม้า ในงานวันรัฐธรรมนูญ จะมีการประกวดนางสาวไทยเป็นประจำทุกปี เป็นงานที่ยิ่งใหญ่และสนุกสนานมาก เสียดยที่ปัจจุบันเล็กราไป เพราะวันรัฐธรรมนูญไม่ศักดิ์สิทธิ์เหมือนสมัยก่อนที่ยังไม่ได้ยุบรัฐธรรมนูญกันเป็นว่าเล่นเหมือนสมัยนี้ ใครอยากเรียนรู้อะไรเกี่ยวกับรายละเอียดเรื่องงานวันรัฐธรรมนูญต้องไปหาอ่านหนังสือชุดสามเกลอของ ป.อินทรปาลิต ฉบับที่พูดเกี่ยวกับงานนี้อย่างละเอียด ได้ทั้งความรู้และความบันเทิงเป็นอย่างดี

งานประจำปีของโรงเรียนที่สนุกอีกงานคือวันคริสต์มาส ถึงแม้ว่าเมืองไทยไม่ฉลองงานนี้ แต่โรงเรียนเราเป็นโรงเรียนของศาสนาคริสต์ ทุกวันคริสต์มาส

ในเดือนธันวาคม ทางโรงเรียนจึงจัดงานภายใน มีการตกแต่งห้องเรียนและเฉลิมฉลองกันทั้งวัน พวกเด็กๆ มีโอกาสได้กินของดีๆ เพียบและมีการจับสลากแลกของขวัญซึ่งกันและกัน เป็นที่สนุกสนานกันนัก

เมื่อเล็กๆ ผมก็สนุกไปกับเพื่อนๆ ด้วย โดยไม่ลืกรู้สึกถึงความหมายเท่าไร เมื่อโตขึ้นไปศึกษาต่อต่างประเทศและได้สัมผัสกับบรรยากาศที่ชาวคริสเตียนเขาเฉลิมฉลองกัน จึงรู้ว่าคริสต์มาสเป็นงานใหญ่ประจำปี และเสริมสร้างอุปนิสัยในการให้มากกว่าการรับ สิ่งเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้คงซึมซาบเข้าไปในหัวใจพวกเราโดยไม่รู้ตัว เพราะผมสังเกตเห็นว่าเพื่อนๆ รุ่นเดียวกันเมื่อโตมาแล้ว ยังรักใคร่และคอยช่วยเหลือกันมาตลอด มีปัญหาอะไรก็ช่วยกันลงขันเป็นอย่างดี ยิ่งถ้าเป็นนักเรียนประจำด้วยกัน ก็จะมีความสัมพันธ์และเห็นอกเห็นใจกันเป็นพิเศษ

กิจกรรมที่สนุกอีกเรื่องหนึ่งคือการออกค่ายลูกเสือ ทุกๆ ปี ลูกเสือจะต้องไปตั้งแคมป์ค้างแรมนอกโรงเรียน ทางเดินที่นอน หุงข้าวทำกับข้าวกินเองตามหลักสูตรลูกเสือ โรงเรียนมีที่อยู่แปลงหนึ่งที่สุขุมวิท ซึ่งปัจจุบันเป็นสถานที่ตั้งอาคารห้องฟิสิกส์ของกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ น่าเสียดายที่โรงเรียนต้องขายที่แปลงนี้ไปเพื่อแลกกับการขยายการสร้างอาคารเรียนเพิ่มเติมที่ถนนประมวญ

สมัยนั้นสถานที่นั้นมีชื่อว่าบ้านกล้วย ถือว่าเป็นที่ห่างไกลความเจริญและเหมาะเป็นที่ออกค่ายลูกเสือได้ เรามีความรู้สึกที่ต้องเดินทางไปไกลโข ทั้งๆ ที่เดี๋ยวนี้ขับรถเพียงไม่กี่นาทีก็ถึง ลองนึกถึงสภาพของสุขุมวิทในครั้งนั้นที่ยังเป็นทุ่งนา แล้วจะเห็นภาพการออกค่ายลูกเสือที่สนุกสนานจนเกือบไม่ต้องนอนกันทั้งคืน มีกิจกรรมมากมายสารพัด ถ้าเดินที่ไหนหุงข้าวไม่เป็นก็ต้องกินข้าวสุกๆ ดิบๆ ไปเท่านั้น ใครที่นอนหลับแล้วไม่มียามคอยเฝ้าเดินที่มีสิทธิโดนไฟเย็น เรื่องไฟเย็นนี้เป็นวิถียายุทธ์ที่ชาวนักเรียนประจำเก่งกันแทบทุกคน

ไฟเย็น คือ การเอาก้อนไม้ขีดที่จุดไฟแล้วและปล่อยให้มอดไปเองตามธรรมชาติ ที่เหลือก็จะเป็นก้อนไม้ขีดที่มีลักษณะเป็นก้อนถ่านเล็กๆ แต่ต้อง

ระวังไม่ให้หักก่อน วิธีทำไฟเย็น คือ แอบเอาก้านถ่านนี้สอดไว้ที่เล็บนิ้วโป้งของเท้าข้างใดของเพื่อนก็ได้ เสร็จแล้วจุดไฟด้านเปลือยของก้านถ่านนี้ แล้วปล่อยให้ไฟค่อยลามไปตามก้านถ่านที่เป็นเชื้ออย่างดี เมื่อไฟลามไปถึงหัวนิ้วโป้งเมื่อไหร่ พวกที่ถูกไฟเย็นก็จะกระโดดขึ้นจากที่นอนอย่างสุดตัว โวยเสียงลั่นแบบอย่าบอกใครเชียว ถ้าผู้ถูกไฟเย็นรู้ว่าใครเป็นตัวการละก็ต้องโดนตบตบกันนิดหน่อย

สำหรับผู้เป็นนักเรียนประจำจะต้องระวังตัวมาก โดยเฉพาะในคืนก่อนปิดเทอมจะกลับบ้าน ถ้าใครหลับโดยไม่มีเพื่อนรักคอยเฝ้ายามให้ เป็นอันต้องใส่รองเท้าแตะกลับบ้านกันเลยทีเดียว แต่พวกเรามักคิดว่าถ้าเป็นภาคเรียนห้ามทำไฟเย็นกับเพื่อนเป็นอันขาด มิฉะนั้นจะไม่ได้หลับนอนกัน ถ้าใครฝ่าฝืนกติกาจะโดนกระทืบหมู่

นักเรียนประจำโดยธรรมชาติและความเป็นจะมีน้ำอดน้ำทนมากกว่านักเรียนบ้านที่ไป-กลับทุกวัน เวลาไปค่ายถูกเสือพวกเพื่อนนักเรียนบ้านจะเชื่อเชิญพวกเราไปรวมกลุ่มด้วย เรื่องมั่วๆ เอาตัวรอดแล้ว นักเรียนประจำจะมีเทคนิคมากมาย พวกนักเรียนบ้านโดยเฉพาะพวกคุณหนูจะไม่ค่อยทันพวกนัก แต่นักเรียนประจำก็ชอบรวมกลุ่มกับนักเรียนบ้าน เพราะมีเสบียงพร้อมพรั่ง ส่วนพวกเรามีแต่ตัวเปล่าๆ

การออกค่ายถูกเสือที่สำคัญอีกครั้ง คือที่เชียงใหม่ ถือเป็นภารกิจศึกษามากกว่า เป็นการเดินทางไกล และเต็มไปด้วยความสนุกสนาน เป็นสถานที่ที่พวกเราส่วนใหญ่ไม่เคยไป เดินทางโดยรถไฟผ่านถ้ำขุนตาล และได้ผจญกับอากาศหนาวของเชียงใหม่ เป็นประสบการณ์ที่เราอยากจะมี เราพักแรมที่โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์ ซึ่งเป็นเครือเดียวกับกรุงเทพฯคริสเตียนสถานทีที่กว้างขวางและรื่นรมย์ เชียงใหม่นั้นยังสงบเงียบ ถึงเป็นเมืองท่องเที่ยว ก็ยังรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมเมืองเหนือ เราไปไหนมาไหนด้วยการขี่จักรยานหรืออาศัยรถสามล้อรับจ้าง อากาศยังบริสุทธิ์เพราะรถยนต์มีน้อย บ้านเรือนไม่ต้องติดเครื่องปรับอากาศที่ทำให้เกิดมลภาวะ การประปายังไม่สะดวก เวลาอาบน้ำที่โรงเรียนเราต้องปั้มน้ำด้วยมือขึ้นมาจากบ่อบาดาล ตอนเช้าๆ น้ำเย็น

จนเมื่อชาติเดียว

พวกเราโชคดีที่พ่อของเพื่อนที่ชื่อ อุกาศรี กฤษณามระ เป็นผู้จัดการธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาเชียงใหม่ เราเลยได้รับการดูแลและเลี้ยงดูเป็นการพิเศษ เมื่อ ๔๐ ปีต่อมาขณะที่เราทำหนังสือรวมรุ่นอีกครั้ง มีเพื่อนนำรูปประวัติศาสตร์ที่พวกเราแต่งชุดลูกเสือกำลังเดินแถวเข้าซามวัดแห่งหนึ่งที่เชียงใหม่ ครั้งที่เราไปออกค่ายนั้น เราใช้เป็นภาพสุดท้ายปิดเล่ม และให้คำกำกับภาพว่า “เดินเรียงแถวสู่เชิงตะกอน” ต้องคอยดูว่าเป็นไปตามลำดับในแถวนั้นหรือไม่

ครู...ก็ไม่เคยลืม

สมัยผมเรียนที่ปี่ชี่ชี่นั้น โรงเรียนจะแบ่งนักเรียนเป็น ๓ ห้อง คือ ก. ข. ค. จำไม่ได้ว่าห้องละกี่คน รวมๆ แล้วคงประมาณร้อยเศษๆ นักเรียนที่เรียนดีก็อยู่ห้อง ก. ห้อง ข. และ ค. ลดหล่นไป ความจริงวิธีนี้จะว่าดีก็มีส่วนดี จะว่าไม่ดีก็ได้ ส่วนดีคือครูที่สอนห้อง ก. ก็จะไปได้เร็ว เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ทำตามทัน ส่วนห้อง ค. อาจช้าหน่อยครูต้องใจเย็นๆ ส่วนไม่ดี คือ การแบ่งเช่นนี้ทำให้พวกอยู่ห้องท้ายๆ มีความรู้สึกว่าเป็นเยาวชนชั้นสองซึ่งคงไม่ใช่เจตนาของโรงเรียน

แต่ถ้าเอากีฬาเป็นหลัก พวกนักเรียนห้องท้ายๆ จะเป็นคนทำชื่อเสียงให้โรงเรียนหลายคน ในรุ่นที่ผมเรียน ปี่ชี่ชี่ผลิตนักฟุตบอลทีมชาติออกมาหลายคนทีเดียว อาจารย์ที่สอนพวกเราในสมัยนั้นเป็นครูและอาจารย์ที่คุณภาพสูง นอกจากอาจารย์เจริญและอาจารย์อารีย์ที่จบมาจากต่างประเทศแล้ว เรายังมีอาจารย์ฝรั่ง ๒-๓ คน อาจารย์คนไทยที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งคืออาจารย์กำชัย ทองหล่อ ท่านเป็นปราชญ์ภาษาไทย ต่อมาภายหลังทราบว่า ท่านมีโอกาสได้ถวายพระอักษรทางด้านภาษาไทยแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีด้วย

ครูและอาจารย์รุ่นนั้นค่อนข้างดุ และเอาจริงเอาจังกับการเรียนการสอนจริงๆ การเขียนต๊นักเรียนยังถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาติดกับสมัยนี้ ถ้าครูจะต๊นักเรียนรู้สึกว่ามีผู้ปกครองจะไม่สนับสนุนนัก แม้ครูจะดูแลเวลาตัวว่าจะโดนหวดพวกเราก็มีวิธีรับมือสารพัดอย่าง อาทิ ใส่กางเกง ๒ ชั้น หรือสวมกางเกงชั้นในหนาๆ ไว้ข้างในก็พอช่วยได้อยู่เหมือนกัน

ครูท่านหนึ่งที่พวกเราชอบเป็นพิเศษคือ “ครูเสถียร” ไม่ใช่เพราะสอนเก่งแต่ท่านใจดี ชอบเล่าเรื่องหมัดมวยให้นักเรียนฟัง ท่านเป็นแฟนมวยพันธุ์แท้ รู้จักแชมป์โลกทุกคน ตั้งแต่รุ่นเดอะอย่าง แจ็ค เดมเซ จนถึงสมัยนั้นคนไทยได้แชมป์โลกครั้งแรก เช่น จำเริญ ทรงกิตรัตน์ และโผน กิ่งเพชร เป็นต้น พอพวกเราออกอาการซี้เกียจเรียนเมื่อไหร่ ท่านจะชวนคุยเรื่องมวย เท่านั้นละเป็นได้เรื่องตาโตต๊องต๊องใจฟังกันเป็นแถว นี่คงเป็นอุบายให้เราสนใจ ขณะเดียวกันก็ทำให้เราได้ความรู้รอบตัวเพิ่มขึ้น นอกจากการเรียนที่อาศัยการท่องจำเป็นหลักเท่านั้น

พวกเรามีครูพละคนหนึ่งชื่อ “ครูสวัสดิ์” แต่พวกนักเรียนเรียกท่านลับหลังว่า “ครูเต๋อ” เพราะท่านมักแต่งตัวปอนๆ ใส่เสื้อผ่าสมณะและถีบจักรยานจากบางเขนมาสอนทุกวัน ในยุคนั้นการซี้จักรยานยังสะดวกเพราะการจราจรยังไม่คับคั่ง การซี้จักรยานมาทำงานนอกจากประหยัดแล้ว ยังเป็นการออกกำลังกายอีกด้วย แต่พวกเรายังเด็กไม่รู้คุณค่าของตัวอย่างที่ดีซึ่งท่านแสดงให้เห็น แต่พอโตมาแล้วผมนึกถึงท่านที่ไร ยังชื่นชมในความเป็นคนธรรมดาของท่านจับใจ

ครูสวัสดิ์มีวิธีทำโทษนักเรียนไม่ซ้ำแบบใคร เวลาท่านต๊นักเรียนจะใช้นิ้ว ๒ นิ้ว คือนิ้วชี้และนิ้วกลางควบเข้าด้วยกัน และตีที่ข้อพับด้านในของแขนบริเวณก่อนข้อศอกเล็กน้อย ถ้าโดนหนักๆ จะขึ้นผื่นแดงเจ็บน่าดู สมัยนั้นใครเรียนปีซีซีแล้วไม่เคยโดนครูเต๋อตีแสดงว่ายังจบหลักสูตรไม่ได้ ผมเองโดนเป็นประจำเพราะเวลาเรียนก็ทะเล้นพอควร เวลาครูผลลที่ไรก็ชอบหยอกล้อกับพรรคพวกเสมอไป แต่บ่อยครั้งที่นึกว่าครูผลล แต่เอาเข้าจริงท่านไม่ผลล

เลยโดนเสีย

แต่กระนั้นผมก็ชอบวิชาพละของครูสวัสดิ์เป็นพิเศษ การเล่นบาร์เดี่ยว บาร์คู่นั้น ผมคล่องแคล่วนัก การพุ่งหลาวลอดบาร์คูโดยยืนอยู่ใต้บาร์คูด้านหนึ่งและพุ่งตัวโดยเอาเท้าขึ้น และลอดบาร์อีกด้านหนึ่งไปยืนข้างบาร์ด้านหนึ่ง ได้ต้องผ่านการฝึกอย่างหนัก เช่นเดียวกับการกระโดดตีลังกาหลังโดยไม่ต้องมีคนช่วยจับ กว่าจะทำได้ก็ต้องผ่านการฝึกฝนพอควร แต่ตอนเด็กๆ นี่การได้เล่นยิมนาสติกนี่ถือว่าเป็นเรื่องสนุกสนาน ดีกว่าอยู่ในห้องเรียนมากมาย

ผลจากการเรียนพละทำให้พวกเราหลายๆ คนหันไปฝึกเพาะกาย หรือที่เรียกว่าเล่นกล้ามกันอีกด้วย ผมเองก็เป็นคนหนึ่งในจำนวนนั้น

ด้วยเหตุที่ผมเป็นคนตัวเล็กมาตั้งแต่เด็ก พอได้เล่นยิมนาสติกเลยถือโอกาสไปเพาะกาย ยกน้ำหนัก เพื่อเพิ่มความบึกบึน พอโตขึ้นนิสัยที่ชอบกีฬา และออกกำลังกายเป็นประจำเลยติดตัวมาจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ ที่ยังต้องหาโอกาสไปออกกำลังกายเสมอๆ ไม่อย่างนั้นจะรู้สึกอึดอัด ตอนเด็กๆ ไม่ว่าจะเป็กีฬาากลางแจ้ง เช่น ฟุตบอล หรือกีฬาในร่ม เช่น บิงปอง หมัด มวย ยิมนาสติก เพาะกาย หรือวิ่งไล่จับ ผมมักจะมีส่วนร่วมเป็นประจำ พอตกเย็น ชุคนักเรียนจะดำและเหม็นเหงื่อจนจำไม่ได้

นักเรียนประจำจะไม่ค่อยอยู่เฉยๆ แต่จะมีกิจกรรมตลอดเวลา ถ้าไม่เรียนก็เล่น หรือทำกิจกรรมกลุ่ม ประเภทที่เป็นนอนหนังสือจะหายาก เพราะจะถูกเพื่อนๆ คอยแซวจนทนไม่ไหว โอกาสที่จะนั่งๆ นอนๆ เหมือนอยู่บ้านนั้นไม่มีทาง ยุคนั้นทีวีก็ยังไม่มี ดังนั้นเวลาส่วนใหญ่จึงหมดไปกับการเล่นเกมหรือไม่ก็อ่านหนังสือ นิสัยที่ถูกฝึกให้เคลื่อนไหวตลอดเวลาช่วยทำให้ร่างกายสมบูรณ์ ไม่อ่อนแอ เวลาโตขึ้นนิสัยนี้ติดตัวไปทำให้ชอบกิจกรรมที่เสริมความแข็งแรงของร่างกายไปพร้อมๆ กับการพัฒนาสมอง

ยุคนี้เด็กๆ ที่อยู่บ้าน มักจะติดทีวีหรือเกมคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นั่งหรือนอนอยู่กับที่ เคลื่อนไหวน้อย เป็นสาเหตุให้เกิดความอ้วนและอ่อนแอ เมื่อโตขึ้นโอกาสจะออกกำลังกายยิ่งน้อยลง เพราะไปทำงานก็

นั่งรถไป ถึงที่ทำงานก็อยู่ในห้องแอร์ ไม่ต้องเดินไปไหนมาไหนเท่าไร ถ้าไม่ชอบออกกำลังกายและไม่พยายามแล้ว วันๆ หนึ่งเกือบไม่ได้ใช้พลังกันเท่าไร โรคภัยไข้เจ็บจึงมักถามหาบ่อย

สำหรับคนเมืองในประเทศที่มีความจำเป็นต้องเดินมากๆ ในเวลาทำงาน ประชากรก็就会有ความแข็งแรง ยกตัวอย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่น คนในเมืองส่วนใหญ่ต้องเดินทางไปทำงานโดยใช้รถสาธารณะหรือขนส่งมวลชน เขาจะต้องเดินจากบ้านไปขึ้นรถ เดินจากรถไปที่ทำงาน และเดินติดต่อกับเพื่อนที่ทำงานในสถานที่ใกล้เคียงกัน จึงมีโอกาสออกกำลังกายโดยความจำเป็น ทำให้คนเหล่านั้นมีกำลังแข็งแรงและเจ็บป่วยน้อย เสียดยาที่กรุงเทพฯ เมื่อพัฒนาและขยายเมืองใหญ่ขึ้น เรามีแต่ถนนหนทาง แต่ไม่มีทางเท้าสำหรับส่งเสริมให้คนเดินไปไหนมาไหน

อาจเป็นเพราะบ้านเราอากาศร้อนและฝนตกบ่อยๆ วัฒนธรรมการเดินในเมืองใหญ่จึงไม่เป็นที่นิยม หรือเป็นเพราะภาวะสังคมบีบคั้นให้หาบเร่และแผงลอยยึดทางเท้าตามถนนไปหมด จึงทำให้การเดินสัญจรไม่สะดวก ผมส่งเสริมความคิดที่กรุงเทพมหานครควรใช้พื้นที่ใต้เส้นทางของรถลอยฟ้าและสร้างถนนคนเดินลอยฟ้าเกาะไปกับเส้นทางนี้ เพื่อใช้ประโยชน์เป็นการสัญจรทางเท้าเพิ่มเติมจากภาคพื้นดิน เมืองที่น่าอยู่คือเมืองที่ร่มรื่น ประชาชนสามารถสัญจรได้ด้วยการเดินทางที่จักรยาน หรือเดินทางโดยใช้ยานพาหนะที่สร้างมลภาวะน้อยที่สุด

กลับมาที่การเรียนหนังสือ โชคดีที่ผมเรียนหนังสืออยู่ในระดับใช้ได้ไม่แพ้เพื่อนฝูงเท่าไร จำได้ว่าเป็นนักเรียนห้อง ก. ตั้งแต่ ป.๑ จนจบ ม.๗ สมัยนั้นผมเองมีส่วนช่วยก็จริงแต่ผมว่าที่สำคัญกว่า คือ วินัยของนักเรียนประจำ ก่อนนอนทุกวันประมาณชั่วโมงครึ่งที่พวกเราต้องเข้าห้องดูหนังสือ ทำการบ้านให้เสร็จ และมีครูประจำที่คอยควบคุมและให้คำแนะนำตลอดเวลา พูดถึงเรื่องนี้ผมมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการดูหนังสือภาคค่ำ และครูประจำที่ประทับใจอยู่เรื่องหนึ่ง